

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20.10.1988, sp. zn. Cpj 39/88, ECLI:CZ:NS:1988:CPJ.39.1988.1

Číslo: 12/1989

Právní věta: K některým otázkám rozhodování soudů ve věcech služeb (zhotovení věcí na zakázku a opravy nebo úpravy věcí).

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 20.10.1988

Spisová značka: Cpj 39/88

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Cena, Lhůty, Náhrada škody, Neoprávněný majetkový prospěch, Právní úkony, Řízení před soudem, Služby, Smlouva o dílo, Zánik práv a povinností

Předpisy: 40/1964 Sb. 45/1964 Sb. § 11 18/1965 Sb. § 2

§ 11

§ 3

§ 5

§ 6 66/1979 Sb. § 4

§ 7

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Poskytování služeb podle občanskoprávních předpisů je jedna z forem, kterými socialistická společnost uspokojuje hmotné a kulturní potřeby občanů. Hlavní směry hospodářského a sociálního rozvoje ČSSR na léta 1988 - 1990 a výhled do roku 2000, vytyčené na XVII. sjezdu KSČ, stanovily řadu úkolů směřujících k dalšímu zkvalitňování služeb.

Proto bylo do plánu hlavních úkolů Nejvyššího soudu České socialistické republiky na rok 1988 zařazeno také zhodnocení rozhodování soudů ve sporech ze služeb, a to zhotovení věci na zakázku a z opravy nebo úpravy věci. Toto zhodnocení bylo zpracováno v návaznosti na předchozí zhodnocení rozhodování soudů ve věcech týkající se nároků z prodeje v obchodě a z obstaravatelských služeb 2) . Zhotovení věci na zakázku a oprava (úprava) věci byly zvoleny kromě jiného i vzhledem k jejich navzájem velmi blízké právní úpravě.

Rozhodování sporů z uvedených služeb nepřesahuje sice příliš početnou agendu soudů, avšak je třeba mít na zřeteli, že výklad k právní problematice služeb působí na předcházení těmto sporům a má vliv na praxi socialistických organizací při provádění konkrétních služeb i na právní vědomí

občanů.

Z tohoto důvodu zhodnocení shrnuje kromě řešení problémů zjištěných nyní v soudních sporech i některá řešení základních otázek souvisejících se zhotovováním věcí na zakázku a s opravami nebo úpravami věcí, která vyplývají z předchozích zhodnocení.

Pokud jde o povahu obou zmíněných služeb, soudy nejčastěji projednávají spory ze zhotovení staveb, nábytku a oděvů na zakázku, z oprav motorových vozidel a z úprav spočívajících v čištění oděvů.

I. Předšmluvní povinnosti socialistických organizací poskytujících služby

V zájmu zajištění co nejširšího uspokojení hmotných a kulturních potřeb občanů při poskytování služeb byly v části čtvrté hlavy první občanského zákoníku 3) , obsahující obecná ustanovení o službách, upraveny tři tzv. předšmluvní povinnosti. Tyto předšmluvní povinnosti mají všechny socialistické organizace provozující služby (a tedy i organizace, které se zabývají zhotovováním věcí na zakázku a opravami či úpravami věcí) ve vztahu ke všem občanům jako možným účastníkům smluv o službách. Jde o povinnost vytvářet předpoklady pro řádné a uplynulé poskytování služeb (§ 223 o. z.), o kontraktační povinnost (§ 224 odst. 2 o. z.) a o povinnost poskytovat služby řádně (§ 226 o. z.). Součástí povinností uvedených v ustanovení § 226 o. z. je i povinnost organizace informovat správně a úplně občana o službě.

I když význam předšmluvních povinností spočívá především v jejich preventivním působení, všechny tři zmíněné povinnosti jsou právními povinnostmi 4) . Jsou tedy vynutitelné právními prostředky a jejich porušení přináší právní následky, mezi něž patří především odpovědnost organizace poskytující služby za vzniklou občanovi v příčinné souvislosti s porušením některé z těchto povinností. Případnou odpovědnost organizace vůči občanovi za takto vzniklou škodu je třeba posuzovat podle ustanovení § 441 o. z. o obecné odpovědnosti organizací za škodu.

Soudy rozhodují zejména spory související s kontraktační povinností organizací poskytujících služby (§ 224 odst. 2 o. z.) nebo s povinností poskytnout službu řádně (§ 226 o. z.).

Zásady pro výklad ustanovení § 224 odst. 2 o. z. o kontraktační povinnosti byly vyjádřeny již v rozhodnutí uveřejněném pod č. 38/1973 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Z citovaného rozhodnutí vyplývá, že při posuzování toho, zda poskytnutí služby je či není v mezích provozních možností organizace, je zapotřebí vycházet z toho, zda organizace splnila předšmluvní povinnosti vytvářet předpoklady pro řádné a plynulé poskytování služeb ve smyslu ustanovení § 223 o. z., tj. zda poskytnutí požadované služby by bylo v mezích provozních možností organizace, kdyby tato organizace svou předšmluvní povinnost vyplývající z ustanovení § 223 o. z. řádně splnila. Stejným způsobem je třeba posuzovat meze provozních možností i tam, kde organizace odmítá uzavření smlouvy o provedení opravy věci s poukazem na nedostatek náhradních dílů potřebných k opravě.

Např. ve věci obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 12 C 22/87, v níž žalobce požadoval uzavření smlouvy o opravě generátoru Honda E 1 500, soud správně žalobu zamítl (s použitím ustanovení § 224 odst. 2 o. z.), když zjistil, že žalovaná organizace v mezidobí smlouvu o požadované opravě uzavřela, avšak žalobce si vymínil, že s opravou bude započato, až k tomu dá souhlas.

II. Smlouva o službě (o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě či úpravě věci)

1. Vznik smlouvy o službě a její náležitosti

Služby bývají zpravidla poskytovány na základě smluv (§ 224 odst. 1 o. z.). Smlouva o poskytnutí je vzhledem k ustanovení § 44 o. z. uzavřena, jakmile se účastníci shodnou na jejím obsahu. Nezbytným předpokladem vzniku smlouvy je dohoda účastníků o podstatných náležitostech. Podstatnými

náležitostmi úplatné smlouvy o službě, a tedy i smlouvy o zhotovení věci na zakázku a smlouvy o opravě nebo úpravě věci, jsou předmětem služby a její cena.

Pokud se účastníci na některé z těchto podstatných náležitostí nedohodnou, smlouva o službě vůbec nevznikne 5) .

Nepostupovaly proto správně soudy obou stupňů ve věci okresního soudu Ústí nad Labem sp. zn. 8 C 1493/80, když vycházely z toho, že nedostatek dohody účastníků smlouvy o ceně služby spočívající v montáži ústředního topení v rodinném domku vede k neplatnosti této smlouvy.

Přitom je ovšem třeba brát v úvahu, že dohoda účastníků o některé z náležitostí smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o pravě či úpravě věci může být uzavřena i konkludentním způsobem.

Dohoda účastníků o předmětu plnění má význam pro objasnění otázky, jaká služba je občanovi poskytována. To je pak rozhodující pro závěr soudu o tom, na základě jakých právních ustanovení má být konkrétní uzavřená smlouva posouzena. Určité potíže v tomto směru vznikají zejména při rozlišování mezi některými případy zhotovení věci na zakázku a úpravu věci (zvláště u staveb).

Otázku, zda poskytovaná služba měla povahu zhotovení věci na zakázku nebo prodeje v obchodě na objednávku (§ 240 o. z.), řešily např. soudy obou stupňů ve věci okresního soudu ve Frýdku-Místku sp. zn. 16 C 310/86, v níž se žalobce domáhal zaplacení slevy z ceny z důvodu prodloužení organizace s dohodnutým dodáním nábytku. Protože bylo zjištěno, že smlouva uzavřená mezi účastníky má povahu smlouvy o prodeji v obchodě na objednávku, soud prvního stupně žalobu správně zamítl a odvolací soud toto jeho rozhodnutí právem potvrdil. Při prodloužení s plněním organizace u prodeje v obchodě na objednávku totiž občanovi vzhledem k nedostatku obdobné právní úpravy, jaká je obsažena v ustanovení § 269 o. z. pro zhotovení věci na zakázku, nevznikne právo na slevu z ceny vůbec.

Při posuzování toho, zda poskytovaná služba má povahu zhotovení věci na zakázku nebo úpravy věci, je zapotřebí vycházet především z dohody účastníků o předmětu služby a z toho, zda v rámci prováděné služby má být dohodnutá věc teprve vytvořena (popřípadě má být změněna podstata již existující věci) nebo zda tu uvedená věc již je a má být toliko pozměněna, aniž by se to dotklo její podstaty.

Na základě dohody účastníků o předmětu plnění, uzavřené v rámci smlouvy o službě, je nutno posoudit i otázku, zda plnění poskytnuté organizací občanovi odpovídá dohodnutému plnění.

Např. okresní soud v Gottwaldově ve věci sp. zn. 8 C 548/86 správně zamítl žalobu organizace o zaplacení ceny služby spočívající ve zhotovení dýchových lišt na zakázku, které občan odmítl převzít. Důvodem pro zamítnutí žaloby bylo zjištění, že lišty byly zhotoveny z jiného než z požadovaného a dohodnutého materiálu (z dřevotřísky místo z lafovek).

Také obvodní soud pro Prahu 1 ve věci sp. zn. 12 C 132/86 správně zamítl žalobu o vrácení částky 94,50 Kčs za výměnu druhého skla brýlí. V řízení se totiž prokázalo, že žalobkyně byla při uzavírání smlouvy upozorněna na nutnost výměny obou skel a s opravou brýlí v tomto potřebném rozsahu souhlasila. Rozhodnutí soudu prvního stupně bylo jako věcně správné potvrzeno odvolacím soudem.

Soudy řešené spory ze zhotovení věci na zakázku a z opravy nebo úpravy věci se nejčastěji týkají ceny poskytnuté služby.

I když dohoda účastníků o ceně je nezbytným předpokladem vzniku smlouvy o placené službě, dosud se lze setkat s případy, kdy organizace opomene před provedením služby uzavřít s občanem dohodu o její ceně.

Na požadavku dohody účastníků o ceně poskytované úplatné služby nic nezměnila ani novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 131/1982 Sb. Touto novelou nově zařazené ustanovení § 40a odst. 1 o. z. (týkající se následků určení ceny služby v rozporu s cenovými předpisy) lze totiž vztáhnout pouze na nesprávné (z hlediska ustanovení § 229 o. z.), avšak existující dohody účastníků o ceně, a nikoli na případy, kdy dohoda o ceně nebyla vůbec uzavřena.

Nedohodne-li se organizace s občanem (byť i jen konkludentně) na ceně úplatné služby a poskytne mu požadované plnění, jde o plnění bez právního důvodu, neboť smlouva o službě nebyla uzavřena. Za takové situace je občan vzhledem k ustanovení § 451, § 452 a § 456 o. z. povinen vrátit organizaci získaný neoprávněný majetkový prospěch. Jestliže poskytnuté plnění není dobře možné vrátit, nepřísluší organizaci právo na zaplacení ceny této služby, ale v rámci odpovědnosti občana za neoprávněný majetkový prospěch jen právo na zaplacení peněžitě náhrady odpovídající skutečnému majetkovému prospěchu občana (§ 458 odst. 1 o. z.) 6). Při posouzení výše této peněžitě náhrady je zapotřebí vycházet z nejnižších nákladů, které by občan v daném místě a čase musel vynaložit na dosažení stejného plnění. Zároveň musí soud přiměřeně i k případné vadnosti poskytnutého plnění, pokud má za následek snížení skutečného majetkového prospěchu občana.

Cenu zhotovení věci na zakázku i opravy (úpravy) věci je možno určit buď pevnou částku (na základě cenového výměru, ceníku apod. nebo podle rozpočtu), anebo odhadem. Pro všechny uvedené případy platí, že dohodnutá cena musí odpovídat obecně závazným právním předpisům platným v době uzavření smlouvy o službě (§ 229 o. z.) a že organizace nemůže (s výjimkou nepodstatného překročení ceny služby určené odhadem) jednostranně požadovat zaplacení vyšší ceny než byla dohodnuta.

Okresní soud v Gottwaldově proto ve věci sp. zn. 6 C 315/86 správně zamítl žalobu o zaplacení částky 1513,- Kčs přesahující cenu služby, která spočívala v plynofikaci rodinného domku a montáži topení, dohodnutou podle rozpočtu, když zjistil, že tato navíc účtovaná částka se týkala dodaného regulátoru, jenž byl zahrnut v rozpočtu.

Z uvedených závěrů je třeba vycházet i tehdy, když účastníci uzavřeli smlouvu s dalším časovým předstihem před vlastním provedením služby a v mezidobí došlo ke změně cen.

Ustanovení § 230 odst. 2, 3 a 4 o. z., týkající se ceny dohodnuté podle rozpočtu, ovšem opravňuje organizaci, aby za situace, kdy v době od uzavření smlouvy o službě do jejího včasného splnění došlo na základě rozhodnutí vlády ČSSR ke změně cenového předpisu, podle něhož byla cena dohodnuta, občana neprodleně na tuto skutečnost upozornila a sdělila mu novou cenu. Jestliže občan v takovém případě od smlouvy bez zbytečného odkladu neodstoupí, má se vzhledem k výslovnému ustanovení § 230 odst. 3 o. z. za to, že s novou cenou souhlasí. Tento postup se týká jen ceny dohodnuté podle rozpočtu (§ 230 o. z.) a nelze ho použít, jde-li o cenu určenou pevnou částkou na základě cenového výměru, ceníku apod.

Vzhledem k povaze zhotovení věci na zakázku i opravy (úpravy) věci se lze u těchto služeb poměrně často setkat s cenami určenými odhadem. V praxi se mnohdy stává, že v průběhu provádění služby se ukáže potřeba dohodnutou cenu určenou odhadem překročit. Z ustanovení § 231 odst. 1, věta druhá, o. z. vyplývá, že organizace smí cenu služby určenou odhadem jednostranně překročit jen nepodstatně. Za nepodstatné je možno (v závislosti na povaze konkrétní poskytované služby) považovat překročení ceny určené odhadem o méně než 10 - 20 % 7). I nepodstatné překročení ceny služby určené odhadem musí samozřejmě odpovídat dohodě účastníků o předmětu plnění, provedeným úkonům a použitému materiálu, jakož i příslušným cenovým předpisům, ceníkům apod.

Např. okresního soudu v Benešově ve věci sp. zn. 3 C 213/87 správně vyhověl žalobě o zaplacení ceny služby spočívající ve zhotovení pomníku na zakázku, když zjistil, že cena této služby určená

odhadem ve výše 15 500,- Kčs byla překročena jen nepodstatně, zhruba o 10 %.

Zjistí-li organizace dodatečně, že cenu služby určenou odhadem bude nutno překročit podstatně (tj. o více než zmíněných 10 - 20 %), je povinna na to občana neprodleně písemně upozornit a sdělit mu nově určenou cenu; jinak nemá právo na zaplacení rozdílu v ceně. Jestliže občan po sdělení nově určené ceny od smlouvy bez zbytečného odkladu neodstoupí, má se za to, že s novou cenou služby souhlasí.

Zvláštním způsobem je upravena cena určená odhadem u oprav motorových vozidel (viz zejména ustanovení § 2 odst. 6 a 8 vyhlášky č. 18/1965 Sb.) Vzhledem k rozdílné formulaci ustanovení § 231 o. z. a § 2 vyhlášky č. 18/1965 Sb. soudy nejednotně vykládaly, jak má postupovat organizace v případech, kdy se po demontáži ukáže potřeba podstatného překročení původně dohodnuté ceny opravy motorového vozidla stanovené odhadem. Uvedenou problematikou se zabýval i Nejvyšší soud České socialistické republiky, který v rozsudku sp. zn. 1 Cz 15/87 dovodil, že s přihlédnutím k výslovnému znění ustanovení § 2 odst. 6 vyhlášky č. 18/1965 Sb. nestačí, aby organizace občana na potřebu podstatného překročení ceny stanovené odhadem písemně upozornila a sdělila mu novou cenu (jak to umožňuje ustanovení § 231 odst. 1 o. z. u oprav jiných věcí), ale je povinna vyžádat si od objednatele souhlas k rozšíření rozsahu opravy a zvýšení její ceny; jinak nemá nárok na zaplacení rozdílu v ceně. Není přitom vyloučeno, aby si organizace vyžádala tento souhlas až po provedení opravy motorového vozidla. Současně je však potřebné mít na zřeteli, že ustanovení § 2 odst. 6 vyhlášky č. 18/1965 Sb. nepředepisuje pro vyžádání uvedeného souhlasu písemnou formu, takže organizace si může zmíněný souhlas vyžádat (a občan ho může udělit) i ústně nebo konkludentním způsobem nevzbuzujícím pochybnosti, o tom, co jím bylo míněno. Kdyby objednatel s rozšířením rozsahu opravy a vyšší cenou nesouhlasil, nesměla by výsledná cena provedené opravy podstatně překročit (podle ustanovení § 2 odst. 6, věta třetí, vyhlášky č. 18/1965 Sb.) u částky do 1000,- Kčs o více než 20% a u částky nad 1000,- Kčs o více jak 10% dohodnutou cenu opravy motorového vozidla stanovenou odhadem. To znamená, že i tehdy, požádá-li organizace o souhlas s rozšířením rozsahu opravy a její vyšší cenou a občan jí tento souhlas neudělí, může organizace (pochopitelně za předpokladu, že to odpovídá předmětu plnění, provedeným úkonům a použitému materiálu, jakož i platným ceníkovým cenám nebo cenovým ustanovením) původně dohodnutou cenu stanovenou odhadem nepodstatně překročit.

Každou cenu určenou odhadem je po provedení služby zapotřebí zúčtovat a stanovit konečnou (výslednou) cenu. Také konečná cena služby stanovená pevnou částkou musí odpovídat obecně závazným cenovým předpisům (§ 229 o. z.) 8) . Specifickou úpravu způsobu vyúčtování při opravách motorových vozidel obsahuje ustanovení § 2 odst. 8 vyhlášky č. 18/1965 Sb.

U některých soudů dosud přetrvávají nesprávné názory, podle nichž je lhůta považována za podstatnou náležitost smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci. Lhůta (a doba i místo) poskytnutí služby nepatří mezi podstatné náležitosti o službě. Jde pouze o pravidelnou náležitost, takže smlouva o zhotovení věci na zakázku i smlouva o opravě nebo úpravě věci mohou vzniknout, aniž se účastníci dohodli na lhůtě plnění.

Z ustanovení § 268 odst. 1 a § 277 o. z. vyplývá, že národní výbory jsou zmocněny pro zhotovení věci na zakázku, popřípadě pro opravu nebo úpravu věci, stanovit maximální lhůty. V takovém případě nesmí dohodnutá lhůta zhotovení nebo opravy (úpravy) překročit stanovenou maximální lhůtu. Pokud by se tak stalo, byla by smlouva účastníků (zpravidla v tomto rozsahu, srov. § 41 o. z. neplatná (§ 39 o. z.) a organizace by byla povinna provést službu v maximální lhůtě stanovené národním výborem. Podobně nedohodla-li se organizace o lhůtě zhotovení věci na zakázku nebo opravy (úpravy) věci, byla by povinna uskutečnit službu v této maximální lhůtě. Jestliže by pro určité zhotovení věci na zakázku nebo opravy (úpravu) věci nebyla národním výborem stanovena maximální lhůta a účastníci se na plnění nedohodli, bylo by organizace povinna plnit prvního dne poté, kdy ji o to občan požádal (

§ 78 o. z.). Pokud povaha služby takový postup vylučuje, bylo by možné vycházet z obvyklé doby provedení konkrétní služby.

Odlišným způsobem jsou upraveny maximální lhůty oprav motorových vozidel. Podle ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 18/1965 Sb. platí, že není-li lhůta opravy stanovena technickou normou, nesmí být dohodnutá lhůta opravy delší než maximální lhůty výslovně stanovené pro generální opravy (28, 70 a 80 dnů podle povahy vozidla) a pro celkové opravy skupin (30 dnů). V praxi byla rozporným způsobem vykládána otázka, zda ohledně ostatních oprav motorových vozidel (tzn. oprav, které nedosahují stupně celkové opravy skupin) mohou účastníci dohodnutou lhůtu bez jakéhokoliv omezení. Nepřesahuje-li požadovaná oprava motorového vozidla rozsah celkové opravy skupin, nesmí účastníci dohodnout delší lhůtu opravy, než je maximální třicetidenní lhůta obsažená v ustanoveních § 3 odst. 1 vyhlášky č. 18/1965 Sb. Pokud by se účastníci v takovém případě dohodli na delší lhůtě, byla by smlouva o pravě v tomto rozsahu neplatná (§ 39 a § 41 o. z.) a organizace by byla povinna opravit vozidlo ve zmíněné třicetidenní maximální lhůtě. Ve stejné lhůtě by byla organizace povinna opravit vozidlo i tehdy, kdyby se účastníci na lhůtě opravy rozsahem menším než celková oprava skupiny vůbec nedohodli (viz rozhodnutí uveřejněná pod č. 10 a 11/1989 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Určité problémy činí posuzování dohody účastníků o lhůtě takových oprav motorových vozidel, které přesahují celkovou opravu skupiny a nedosahují rozsah generální opravy. Jestliže maximální lhůty oprav motorových vozidel byly stanoveny v závislosti na rozsahu těchto oprav (celková oprava skupiny, generální oprava) a konkrétní posuzovaná oprava překračuje rozsah celkové opravy skupiny, bylo by proti smyslu uvedené právní úpravy, kdyby se i v takovém případě vycházelo z maximální lhůty týkající se celkových oprav skupin. Proto lze dovodit, že pro opravu motorového vozidla přesahující celkovou opravu skupiny platí maximální lhůta upravená v souvislosti s generální opravou.

Zvláštní úprava lhůty plnění vyplývá z ustanovení § 86 o. z. pro služby poskytované na základě tzv. fixních smluv.

Od uzavřené smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci je třeba odlišovat písemné potvrzení, které je organizace povinna vydat občanovi vždy, není-li služba poskytována na počkání (§ 264, popřípadě § 283 v souvislosti s § 264 o. z.). Uvedené potvrzení nepředstavuje písemnou formu smlouvy o poskytnutí služby, ale bývá jen písemným osvědčením o již uzavřené smlouvě o službě. Z toho vyplývá, že nesplnila-li organizace povinnost vydat občanovi písemné potvrzení ve smyslu § 264 nebo § 283 v souvislosti s ustanovením § 264 o. z., nemůže soud ze samotné této skutečnosti dovodit, že nedošlo k uzavření smlouvy o zhotovení věci na zakázku či o opravě (úpravě) věci, popřípadě že tato smlouva je neplatná.

2. Posuzování platnosti smlouvy o službě

Právní účinky spojené s uzavřením smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci nastávají pouze za předpokladu, že tato smlouva byla uzavřena platně. Z hlediska současné právní úpravy je nedobytné rozlišovat mezi důvody absolutní a relativní neplatnosti smluv o službách.

Z důvodů absolutní neplatnosti smlouvy o zhotovení věci na zakázku, popřípadě o opravě či úpravě věci, přicházejí v úvahu zejména neurčitost dohody účastníků o některé z dosavadních náležitostí smlouvy (§ 37 o. z.) nebo uzavření smlouvy, která svým obsahem či účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičií zájmům společnosti (§ 39 o. z.).

Např. okresní soud v Českém Krumlově ve věci sp. zn. 4 C 341/87 správně dovodil, že uzavřená smlouva o zhotovení pomníkových dílů k hrobu je neplatná, neboť účastníci dohodli předmět plnění

neurčitým způsobem (jednotlivě požadované díly pomníku nebyly dostatečně konkretizovány).

Pokud jde o důvody neplatnosti ve smyslu ustanovení § 39 o. z., soudy správně přihlížejí k tomu, že rozpor uzavřené smlouvy o službě se zákonem v některých případech nevyvolává její absolutní, ale jen relativní neplatnosti. Je tomu tak vzhledem k ustanovení § 40a odst. 1 o. z. především při rozporu dohody účastníků smlouvy o ceně služby s cenovými předpisy (§ 229 o. z.).

Zatímco absolutní neplatnost smlouvy o službě působí objektivně a od počátku, v případě důvodů relativní neplatnosti závisí otázka platnosti uzavřené smlouvy o poskytnutí služby na tom, zda se dotčený subjekt relativní neplatnosti tohoto právního úkonu dovolává. Z důvodů relativní neplatnosti taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 40a o. z. se lze při zhotovování věci na zakázku a při opravách nebo úpravách věcí setkat především s již zmíněným rozporem dohody o ceně služby s cenovými předpisy (§ 229 o. z.) a s chybějícím souhlasem dalších spoluvlastníků nebo druhého z manželů, představuje-li poskytnutí služby neběžnou záležitost týkající se věci v podílovém spoluvlastnictví, popřípadě v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů (§ 138 odst. 1, popřípadě § 145 odst. 1 o. z.). V těchto případech platí, že smlouva o službě je považována za neplatnou, pokud se ten, kdo jí byl dotčen, účinně nedovolává její neplatnosti. V souvislosti s tím je třeba upozornit, že zejména u důvodů relativní neplatnosti vyplývajících z ustanovení § 40a odst. 1 a § 138 odst. 1 nebo § 145 odst. 1 o. z. nemusí být subjektem dovolávajícím se neplatnosti účastník smlouvy o službě.

Jestliže smlouva o službě je absolutně neplatná nebo dovolal-li se dotčený subjekt účinně její neplatnosti z důvodů obsažených v ustanovení § 40a odst. 1 o. z., nemohou z ní účastníci vyvozovat žádná práva a povinnosti, které by s ní byly jinak spojeny. Na základě neplatné smlouvy o službě proto nelze dovodit ani odpovědnost organizace za vady poskytnutého plnění nebo prodlení. Bylo-li podle neplatné smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci plněno, vzniká mezi jejími účastníky právní vztah z odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch. V jeho rámci jsou si účastníci povinni vzájemně vrátit poskytnutá plnění (§ 457 odst. 1 o. z.). Pokud není dobře možné, aby občan vrátil organizaci plnění, která mu poskytla, je povinen zaplatit jí odpovídající peněžitou náhradu ve smyslu ustanovení § 458 odst. o. z. Pro úvahu soudu o výši této peněžité náhrady platí závěry uvedené shora pod bodem II., 1. Právo občana na vrácení zaplacené ceny služby a právo organizace na zaplacení peněžité náhrady za poskytnuté plnění (§ 458 odst. 1 o. z.) by bylo vzájemně započitatelné.

Vzhledem k tomu pochybil okresní soud v Českém Krumlově, když ve věci sp. zn. 4 C 341/87, v níž dovodil neplatnost uzavřené smlouvy o zhotovení pomníkových dílů k hrobu, uložil žalovanému, aby vydal žalující organizaci neoprávněný majetkový prospěch ve výši vyfakturované ceny provedené služby, aniž se řádně zabýval tím, zda bylo dobře možné vrátit organizaci poskytnuté plnění, a v záporném případě tím, jaký skutečný majetkový prospěch žalovaný tímto plněním získal.

3. Účastníci smlouvy o službě

Účastníci smlouvy o zhotovení věci na zakázku a smlouvy o opravě nebo úpravě věci bývají socialistická organizace poskytující službu a občan jako objednatel a příjemce této služby. Vzhledem k ustanovení § 489a o. z. a § 1 nařízení vlády ČSR č. 1/1988 Sb. se lze ovšem setkat i s případy, kdy uvedené občanskoprávní služby poskytují občané na základě povolení národního výboru.

Jestliže službu poskytuje socialistická organizace, stává se účastníkem smlouvy o jejím poskytnutí pouze ta organizace, s níž občan uzavřel uvedenou smlouvu. Z toho vyplývá, že účastníkem právního vztahu založeného smlouvou o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci není např. organizace, která vyrobila nebo dodala organizaci poskytující službu náhradní díly, materiál nebo přístroj použitý při uskutečnění služby.

Soudy někdy důsledně nezjišťují, který občan s organizací uzavřel smlouvu o poskytnutí služby a zda tak učinil vlastním jménem. Objasnění této otázky je rozhodující pro posouzení toho, kdo je jako objednatel a příjemce služby z uzavřené smlouvy oprávněn a zavázán a má tedy i aktivní nebo pasívní věcnou legitimaci v případě sporu o práva a povinnosti vyplývající z této smlouvy. Není přitom rozhodující, zda občan, který s organizací uzavřel platnou smlouvu o službě, je nebo není vlastníkem věci, již se poskytnutá smlouva týká.

Proto např. okresní soud ve Svitavách ve věci sp. zn. 6 C 653/86 správně dovodil, že v právním vztahu k žalující organizaci za smlouvy o opravě motorového vozidla je žalovaný občan, který tuto smlouvu s organizací uzavřel, třebaže není vlastníkem opravovaného vozidla.

Na straně objednatele a příjemce služby může vystupovat jeden občan nebo více občanů. V této souvislosti vznikají problémy zejména v těch případech, kdy smlouvu o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci uzavřel jeden z manželů. Za takové situace nemají některé soudy jasno v otázce, zda oprávněným ze smlouvy o službě je pouze manžel, který s organizací uzavřel smlouvu o službě, nebo i druhý z manželů. 9)

Uzavřel-li smlouvu o poskytnutí služby s organizací jen jeden z manželů, stal se (bez ohledu na to, zda cena služby je placena ze společných prostředků manželů) pouze on účastníkem smlouvy o službě a výlučně on je ve vztahu k organizaci z uzavřené smlouvy oprávněn i zavázán; tím není pochopitelně dotčeno právo druhého manžela dovolat se za podmínek obsažených v ustanovení § 40a odst. 1 a § 145 odst. , druhá věta, o. z. neplatnosti uzavřené smlouvy. Druhý z manželů, který není účastníkem smlouvy, se tedy nemůže svým jménem domáhat realizace práv a povinností ze zmíněné smlouvy, a to ani práv z odpovědnosti za vady nebo za prodlení. Mohl by tak učinit pouze jménem manžela, jenž je účastníkem smlouvy o službě, na základě plné moci. Z uvedeného vyplývá, že týká-li se smlouva o službě společné věci manželů (např. při opravě věci nacházející se v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů), jsou z ní oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně (§ 145 odst. 2 o. z.) jen za předpokladu, že se oba stali účastníky této smlouvy. Při splnění zmíněného předpokladu jsou oba manželé jako účastníci smlouvy o službě zavázáni i oprávněni z uzavřené smlouvy společně a nerozdílně ze zákona, aniž by tato jejich solidarita musela být dohodnuta (srov. § 74 odst. 1 a § 75 odst. 1 o. z.)

Řádné zjištění osoby objednatele a příjemce služby je nezbytné rovněž z hlediska odpovědnosti organizace za vady, odpovědnosti za prodlení a (s výjimkou dále uvedenou pod bodem V., 2) i z hlediska zvláštní odpovědnosti organizace za škodu vyplývající z části čtvrté občanského zákoníku 10) . Také právní vztahy z těchto odpovědností totiž zásadně vznikají jen mezi účastníky uzavřené dohody o poskytnutí služby 11) .

Okresní soud v Kladně ve věci sp. zn. 13 C 415/87 však pochybil, když uložil žalované organizaci, aby nahradila škodu vzniklou na čištěném koberci (§ 237 o. z.) oběma žalujícími manželům, třebaže účastníkem smlouvy o čištění koberce byl jen jeden z nich. Na nesprávnosti uvedeného rozhodnutí nic nemění okolnost, že koberec byl za trvání manželství žalobcům darován, takže jsou jejich podílovými spoluvlastníky.

4. Obsah právního vztahu mezi organizací a občanem ze smlouvy o službě

Obsah právního vztahu založeného uzavřenou smlouvou o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci tvoří práva a povinnosti jejích účastníků.

Pokud jde o povinnosti organizací, bývají soudy projednávané spory vyvolány nejčastěji porušením povinnosti zhotovit nebo opravit (upravit) věc řádně a včas.

Vzhledem k ustanovení § 268 odst. 1 o. z. je organizace povinna zhotovit věc podle smlouvy, řádně a v dohodnuté lhůtě (která musí být v souladu s maximální lhůtou stanovenou pro tuto službu příslušným národním výborem). Zhotovená věc musí odpovídat dohodě účastníků o předmětu plnění z hlediska způsobu provedení, jakosti, životnosti a všech ostatních individuálních vlastností dohodnutých účastníky. Současně musí vyhovovat dalším požadavkům předepsaným obecně závaznými právními předpisy nebo technickými normami. Pokud se účastníci nedohodli na něčem jiném, musí zhotovená věc kromě toho vykazovat i takové vlastnosti nebo projevy, které se u ní vzhledem k povaze poskytnuté služby obecně předpokládají.

Pod pojmem řádné provedení opravy (a obdobně i úpravy) věci ve smyslu ustanovení § 277 o. z. je třeba rozumět takové provedení opravy, při kterém se postupovalo pečlivě a odborně v souladu se zásadami současné technologie. Pokud jsou pro určité opravárenské úkony stanoveny technické normy, musí být dodrženy v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 96/1964 Sb., o technické normalizaci /12/. Při posuzování řádného provedení opravy motorového vozidla je nutně kromě toho vycházet i z ustanovení § 5 odst. 1 a 2 vyhlášky č. 18/1965 Sb. Organizace se přitom nemůže zbavit své povinnosti provést řádně dohodnutou opravu (úpravu) věci poukazem na to, že jí výrobní nebo jiná organizace nedodala náhradní díly nebo materiál potřebný k této opravě (úpravě). Jestliže poskytnutí opravy přesahovalo meze provozních možností organizace, nebyla organizace za předpokladů obsažených v ustanovení § 224 odst. 2 o. z. povinna uzavřít smlouvu o požadované smlouvě. Jakmile však uvedenou smlouvu uzavřela, zbavoval by jí nedostatek potřebných náhradních dílů nebo materiálu povinnosti řádně provést dohodnutou službu pouze tehdy, šlo-li o objektivní nemožnost plnění ve smyslu ustanovení § 93 o. z. Takový závěr by bylo možné učinit např. tehdy, kdyby se potřebný náhradní díl již nevyrobil a nebyl ani jinak dosažitelný.

Ve věci okresní soud v Teplicích sp. zn. 13 C 272/86 šlo o vrácení plnění ze smlouvy o opravě motorového vozidla po uplatnění práva na zrušení smlouvy pro vady. Soudy obou stupňů tu správně vycházely z toho, že organizace nesplnila svou povinnost provést opravu řádně, když se nově nastříkaný lak začal olupovat v průběhu záruční doby.

Obvodní soud pro Prahu 1 ve věci sp. zn. 12 C 106/86 právem dovodil, že organizace porušila povinnost řádně provést dohodnutou opravu motorového vozidla, neboť nesprávně nastavila geometrii zadní nápravy vozidla; v důsledku toho došlo k nadměrnému sjetí pneumatik.

Pro posouzení včasnosti zhotovení věci na zakázku nebo opravy (úpravy) věci je rozhodující dohoda účastníků smlouvy o lhůtě plnění, která musí být v souladu s maximální lhůtou stanovenou pro poskytování daného druhu služby příslušným národním výborem. Maximální lhůty oprav motorových vozidel občanů vyplývají z ustanovení § 3 odst. 1 vyhlášky č. 18/1965 Sb.

Poruší-li organizace povinnost zhotovit, popřípadě opravit (upravit) věc řádně, vzniká odpovědnost této organizace za vadné poskytnutí služby. Sankcí za porušení povinnosti organizace zhotovit, popřípadě opravit (upravit) věc včas je vznik odpovědnosti organizace za prodlení. K těmto odpovědnostem viz dále body III. a IV.

Z povinností občana vyplývajících z uzavřené smlouvy o zhotovené věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci bývá důvodem sporů projednávaných soudy nejčastěji porušení povinnosti zaplatit cenu služby.

Při rozhodování o žalobě organizace na zaplacení ceny služby je třeba vždy náležitě objasnit, zda se požadovaná cena poskytnuté služby stala splatnou. Touto otázkou se soudy dostatečně nezabývají zejména v případech, v nichž je cena provedené služby fakturována. Faktura může přivodit splatnost fakturované ceny služby jen tehdy, obsahuje-li všechny předepsané náležitosti a je v ní uvedena cena provedené služby ve správné výši. Faktura postrádající některou z předepsaných náležitostí nebo

znějící na cenu v nesprávné výši není způsobilá vyvolat splatnost fakturované ceny služby. Aby se tak mohlo stát, musela by organizace vystavit novou, úplnou fakturu znějící na cenu ve správné výši 13) . Na splatnost fakturované ceny služby však nemá vliv okolnost, že organizace poskytla službu vadně, třebaže vadnost služby byla důvodem pro uplatnění práva na slevu z ceny.

Ocitne-li se občan v prodlení se zaplacením ceny služby, má organizace právo na úroky z prodlení (§ 85 odst. 2 o. z.), popřípadě (jestliže šlo o fakturovanou cenu služby, na kterou se vztahuje povinnost organizace k fakturování) právo na poplatek z prodlení (§ 85 odst. 2, § 232 odst. 3 o. z.). Z toho vyplývá, že domáhá-li se organizace žalobou vedle zaplacení ceny služby i úroků nebo poplatku z prodlení a soud zjistí, že cena služby byla fakturována, je nutno zabývat se také tím, zda šlo o službu, na kterou se vztahuje povinnost organizace k fakturování. Jen v takovém případě by totiž při prodlení se zaplacením fakturované ceny služby vznikla občanovi povinnost platit poplatek z prodlení.

Okresní soud Plzeň-sever však ve věci sp. zn. 5 C 58/87 nesprávně přiznal žalující organizaci vedle zaplacení vyfakturované ceny opravy motorového vozidla i právo na požadovaný poplatek z prodlení, aniž se zabýval tím, zda šlo o službu, na kterou se vztahuje povinnost organizace k fakturování.

Okresní soud v Liberci ve věci sp. zn. 12 C 282/87 žalující organizaci přisoudil vedle zaplacení vyfakturované ceny za zhotovení nábytku na zakázku také zažalované úroky z prodlení, aniž se zabýval tím, zda šlo o službu, na kterou se vztahuje fakturační povinnost organizace. Pokud by o takovou službu šlo, nevzniklo by žalující organizaci při prodlení žalovaného se zaplacením fakturované ceny právo na úroky z prodlení, ale právo na poplatek z prodlení.

Při prodlení občana se zaplacením opravy nebo úpravy věci má organizace za podmínek vymezených v ustanovení § 278 odst. 1, 2 o. z. také tzv. zadržovací právo.

Z ostatních povinností občana založených smlouvou o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci je zapotřebí zmínit se především o povinnosti poskytnout organizaci požadovanou potřebnou součinnost. Vzhledem k ustanovení § 227 o. z. je občan povinen poskytnout organizaci požadovanou součinnost, která je ke zhotovení věci na zakázku, popřípadě k její opravě nebo úpravě třeba. Přitom platí zásada, že dostane-li se občan do prodlení s poskytnutím požadované součinnosti potřebné k uskutečnění služby, vylučuje tato okolnost prodlení organizace s provedením služby (viz § 88 o. z.). Z toho vyplývá, že domáhá-li se občan žalobou realizace práva z odpovědnosti za prodlení, musí soud přihlížet k tomu, zda k prodlení organizace nedošlo v důsledku prodlení občana s poskytnutím požadované potřebné součinnosti ve smyslu ustanovení § 227 o. z.

Požadavek potřebné součinnosti občana se nemusí týkat jen samotného provádění služby, ale např. i realizace uplatněných práv z odpovědnosti organizace za vady (zejména práva na odstranění vady služby).

Podobu potřebné součinnosti má i povinnost občana zhotovenou nebo opravenou (upravenou) věc včas převzít (vyzvednout). Tuto povinnost vymezují u zhotovení věci na zakázku ustanovení § 275 a § 285 odst. 2, 3 o. z. a u opravy a úpravy věci ustanovení § 282 o. z. Sankcí za prodlení občana s převzetím (vyzvednutím) věci je jeho povinnost zaplatit poplatek za uskladnění, popřípadě právo organizace tuto věc prodat (§ 282 odst. 2, 3 o. z.). Podle ustanovení § 282 odst. 2, 3 o. z. při splnění předpokladů uvedených v tomto ustanovení lze postupovat i v případě nevyzvednutí části věci, která byla při provádění opravy z opravované věci vymontována.

5. Zánik právního vztahu ze smlouvy o službě

Při posuzování otázek souvisejících se zánikem právního vztahu ze smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo ze smlouvy o pravě či úpravě věci je zapotřebí rozlišovat mezi zrušením smlouvy o

službě a zánikem jednotlivých práv a povinností vyplývajících z této smlouvy. Dojde-li ke zrušení smlouvy o službě, zanikají současně i všechna práva a povinnosti účastníků, která z ní vyplývají (včetně práv z odpovědnosti za vady a za prodlení). Na rozdíl od toho nebývá zánikem jednotlivého práva nebo povinnosti plynoucího ze smlouvy o službě, k němuž dochází zejména splněním (srov. § 71 odst. 1 o. z.), zpravidla dotčen zbývající obsah právního vztahu založeného uzavřenou smlouvou.

Problematikou zániku právního vztahu ze smlouvy o službě se soudy zabývají především v souvislosti s uplatněním práva na odstoupení od smlouvy pro omyl nebo práva na zrušení smlouvy z důvodu vad zhotovené věci či provedené opravy (úpravy).

Např. obvodní soud pro Prahu 10 ve věci sp. zn. 11 C 146/85 právem dovedl, že uplatnění práva žalobce na zrušení smlouvy pro vady laku, které se organizaci nepodařilo odstranit, došlo k zániku právního vztahu z uzavřené smlouvy o opravě motorového vozidla spočívající v jeho kompletním nalakování.

Podle ustanovení § 49 odst. 1 o. z. může kterýkoli z účastníků smlouvy o zhotovení věci na zakázku, popřípadě o opravě (úpravě) věci, odstoupit od smlouvy, jestliže ji uzavřel v omylu, který druhý účastník vyvolal nebo jenž musel být druhému účastníku znám. Předpokladem ovšem je, aby šlo o podstatný omyl, tzn. omyl týkající se okolnosti, že by bez něho ke smlouvě nedošlo. I z důvodu nepodstatného omylu může účastník odstoupit od smlouvy pouze v případě, v němž byl omyl vyvolán druhým účastníkem úmyslně (§ 49 odst. 2 o. z.). Podle závěrů rozhodnutí uveřejněného pod č. 40/1985 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek může být např. dostatečným důvodem k odstoupení smlouvy o zhotovení kožichu na zakázku ve smyslu ustanovení § 49 odst. 1 o. z. okolnost, že organizace dohoda s občanem zhotovení kožichu určité velikosti a zhotovila kožich nižší jakosti. Stejně by podle citovaného rozhodnutí bylo možné postupovat i tam, kde sice jakost zhotovené věci nebyla dohodnuta, avšak jakost zhotovené věci je nižší než jakost obvyklá.

K problematice zrušení smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě či úpravě věci pro vady viz dále pod III.

Dojde-li k účinnému odstoupení od smlouvy nebo ke zrušení smlouvy pro vady, zanikají práva a povinnosti účastníků vyplývající z této smlouvy včetně práv občana z odpovědnosti organizace za vady i za prodlení. Zároveň jsou účastníci v rámci odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch získaný plněním na základě právního důvodu, který později odpadl (§ 452 o. z.), povinni si vzájemně vrátit vše, co na základě zaniklé smlouvy dostali (§ 457 odst. 1 o. z.). Pokud není vrácení přijatého plnění dobře možné (např. u opravy nebo úpravy věci, spočívalo-li plnění v určitých výkonech), je účastník vzhledem k ustanovení 458 odst. 1 o. z. povinen poskytnout peněžitou náhradu za toto plnění (blíže k tomu viz pod bodem II., 1.).

Specifický případ vzájemného vrácení plnění ze zaniklé smlouvy o zhotovení věci na zakázku řešil Nejvyšší soud České socialistické republiky v rozsudku sp. zn. [1 Cz 51/84](#). Vycházel z toho, že zhotovuje-li organizace pánský oblek z materiálu dodaného občanem, nemění se v průběhu zpracování dodaného materiálu nic na vlastnictví občana k tomuto materiálu. Proto je organizace po účinném zrušení smlouvy pro vady povinna vrátit jím zaplacenou cenu služby a dodaný materiál (ať už v jakémkoli stádiu rozpracování či v podobě již dohodnutého obleku) oproti poskytnutí peněžité náhrady za plnění provedené organizací (§ 456 odst. 1 o. z.). Tuto peněžitou náhradu (kterou je třeba stanovit podle zásad uvedených pod bodem II., 1.) by ovšem občan byl povinen poskytnout pouze za předpokladu, že zpracováním byl dodaný materiál zhodnocen. Kdyby naopak došlo ke znehodnocení dodaného materiálu, nevznikl by občanovi v souvislosti s plněním organizace žádný skutečný majetkový prospěch, takže občan by se mohl domáhat jednostranného vrácení zaplacené ceny a dodaného zpracovaného materiálu. Současně by přicházelo v úvahu i právo občana na náhradu škody vzniklé znehodnocením dodaného materiálu (§ 237 o. z.).

III. Odpovědnost organizace za vadné poskytnutí služby

1. Vznik odpovědnosti za vady

Organizace, která zhotovuje věc na zakázku nebo opravuje (upravuje) věc, je povinna provést dohodnutou službu řádně (§ 268 odst. 1, popřípadě § 277 o. z.). Poruší-li tuto právní povinnost, vzniká její odpovědnost za vadné poskytnutí služby. Odpovědnost za vady má dvojí funkci. Jedna spočívá v reparaci majetkové újmy způsobené vadným plněním objednateli a příjemci služby a druhá spočívá v preventivním působení organizace, aby poskytovaly služby řádně.

Odpovědnost za vady je odpovědností, která vzniká při porušení povinnosti provést službu řádně nezávisle na zavinění. Organizace se tedy nemůže zbavit své odpovědnosti za vady poukazem na to, že vadnost poskytnuté služby byla způsobena vadou náhradního dílu, který byl organizaci jako vadný již dodán.

Protože odpovědnost za vady vzniká v důsledku porušení právní povinnosti organizace provést službu řádně, je předpokladem jejího vzniku platně uzavřená smlouva o službě, ze které tato povinnost vyplývá.

Při posuzování odpovědnosti za vady u zhotovení věci na zakázku soudy správně vycházejí z toho, že uvedená odpovědnost bývá širší než u prodeje v obchodě, neboť organizace odpovídá vedle nedostatku vlastností a projevů obecně považovaných za vady i za nedostatek občanem vymíněných individuálních vlastností a projevů zhotovené věci. Jak při zhotovení věci na zakázku, tak při opravě nebo opravě věci organizace navíc odpovídá také za vady služby, jejichž příčinou je vadnost materiálu dodaného občanem, popřípadě vadnost věci, která má být opravena či upravena, jakož i nevhodnost pokynů občana, pokud občan na tuto vadnost nebo nevhodnost pokynů upozornila (§ 270 odst. 2, popřípadě § 279 odst. 2 o. z.).

Odpovědnost za vadné poskytnutí služby stanovená obecně závaznými právními předpisy nemůže být vzhledem k ustanovení § 233 odst. 3 o. z. účastníky (ať už jednostranně dohodou) vyloučena ani jakkoli omezena.

Proto nelze pokládat za správný právní názor odvolacího soudu v odůvodnění jeho rozhodnutí vydaného ve věci obvodního soudu pro Prahu 10 sp. zn. 6 C 246/85, když vycházel z toho, že prohlášením o rizikovém čištění kožichu podepsaném občanem se organizace může vzhledem k ustanovení § 279 odst. 2 o. z. zbavit své odpovědnosti za vady služby.

Citované ustanovení se týká pouze nevhodnosti pokynů občana ke způsobu provedení opravy či úpravy věci a nikoli případné nevhodnosti poskytnutí požadované služby. Jestliže žalobkyně požadovala vyčištění kožichu, aniž by dala nějaké pokyny, jak má být tato služba provedena, a smlouva o požadované službě s ní byla uzavřena, odpovídá organizace za vady poskytnuté služby bez ohledu na prohlášení nebo dohodu účastníků o rizikovosti čištění. Přesahovalo-li by bezvadné provedení služby meze provozních možností organizace ve smyslu ustanovení § 224 odst. 2 o. z., nebyla by organizace povinna smlouvu o jejím poskytnutí uzavřít.

2. Účastníci právního vztahu z odpovědnosti za vady

Účastníci právního vztahu z odpovědnosti za vadné zhotovení věci na zakázku nebo za vadnou opravu či úpravu věci jsou totožní s účastníky smlouvy o této službě. Z toho lze dovodit, že účastníkem uvedeného právního vztahu se nestává organizace provádějící záruční opravu věci zhotovené na zakázku, jež je odlišná od organizace, která věc zhotovila. Organizace provádějící záruční opravu zhotovené věci jedná v tomto rozsahu prakticky jako zástupce organizace, která věc zhotovila. Obdobně ani organizace odstraňující vadu opravy (úpravy) věci, jež je odlišná od

organizace, která poskytla vadnou opravu (úpravu), není subjektem odpovědnosti za vadné poskytnutí této služby.

Zatímco při posuzování otázky odpovědného subjektu nedochází zpravidla k pochybení, nebývá vždy ujasněno, kdo je z odpovědnosti za vady zhotovení věci na zakázku nebo opravy (úpravy) věci oprávněn. Protože osoby účastníků právního vztahu z odpovědnosti za vadné poskytnutí služby jsou stejné jako osoby účastníků smlouvy o této službě, nemůže uplatňovat práva z odpovědnosti organizace za vady a domáhat se jejich realizace žalobou nikdo jiný, než občan, který s organizací uzavřel smlouvu o provedení služby. Není přitom rozhodné, zda tento občan je nebo není vlastníkem věci, jíž se poskytnutá služba týkala. Kdokoli jiný (např. vlastník opravené věci odlišný od účastníka smlouvy o opravě, druhý manžel v případě, že o službě uzavřel jen jeden z manželů apod.) by mohl uplatnit práva z odpovědnosti za vadné zhotovení věci na zakázku nebo za vadnou opravu či úpravu věci jen jako zástupce účastníka smlouvy o službě na základě plné moci.

Např. ve věci okresního soudu v Šumperku sp. zn. 7 C 1/78, v níž šlo o odstranění vad rodinného domku zhotoveného na zakázku a o slevu z ceny pro vady, soudy obou stupňů nesprávně považovaly za účastníky posuzovatelného právního vztahu oba žalující manžele, třebaže smlouvu o zhotovení rodinného domku na zakázku uzavřel se žalovanou organizací jen jeden z nich. Rozhodnutí vydaná v této právní věci byla zrušena rozsudkem Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp. zn. 1 Cz 51/82 vydaném na základě stížnosti pro porušení zákona.

Práva z odpovědnosti za vady nemůže svým jménem uplatňovat ani ten, na koho bylo v rámci prodeje, darování nebo směny převedeno vlastnictví k věci, jež byla předmětem poskytnuté služby. V takovém případě odpovídá organizace, která službu provedla, za vady i nadále druhému účastníku smlouvy o službě bez ohledu na to, že již není vlastníkem zhotovené nebo opravené věci 14). Jinak je tomu ovšem u dědění, kde dědic, jenž se stal vlastníkem zhotovené nebo opravené věci, vstupuje do práv a povinností zůstavitele vyplývajících z uzavřené smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o její opravě či úpravě, a to včetně práv z odpovědnosti za vady.

3. Zákonná a smluvní odpovědnost za vady

Soudy často dostatečně nerozlišují mezi zákonnou a smluvní odpovědností za vady služeb. Důležité rozlišování mezi těmito dvěma odpovědnostmi je nezbytné nejen vzhledem k rozdílně formulovaným právům občana, jež je u těchto odpovědností vyplývající, ale i vzhledem k tomu, že předpoklady vzniku těchto odpovědností mohou být různé. Předpoklady vzniku zákonné odpovědnosti za vady služby jsou vymezeny obecně závaznými právními předpisy a při splnění těchto předpokladů uvedená odpovědnost vzniká, aniž by ji účastníci mohli jakkoli vyloučit nebo omezit (§ 233 odst. 3 o. z.). Na rozdíl od toho poskytnutí smluvní odpovědnosti za vady záleží především na organizaci provádějící službu, přičemž organizace může v podmínkách této odpovědnosti vázat její vznik na splnění dalších konkrétních předpokladů.

Smluvní odpovědnost za vady při zhotovení věci na zakázku nebo při opravě (úpravě) věci vyplývá buď z jednostranného prohlášení organizace (§ 271 odst. 4, popřípadě § 280 odst. 3 o. z., nebo z dohody účastníků smlouvy o této smluvní odpovědnosti (§ 233 odst. 1 o. z.). Za součást ujednání účastníků smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci lze zpravidla (mimo jiné i vzhledem k ustanovení § 11 vyhlášky č. 66/1979 Sb.) považovat obsah reklamačního řádu organizace 15). Ani jeho ustanovení ovšem nemohou vyloučit nebo omezit odpovědnost organizace za vadné poskytnutí služby stanovenou obecně závaznými právními předpisy. Takový projev by byl absolutně neplatný pro rozpor s kogentními ustanoveními § 39 a § 233 odst. 3 o. z.

Z uvedeného vyplývá, že smluvní odpovědnost za vady (bez ohledu na to, zda je poskytována na základě dohody účastníků smlouvy o službě ve smyslu ustanovení § 233 odst. 1 o. z.) musí jít vždy

nad rámec zákonné odpovědnosti za vady.

4. Záruční doba

Organizace při zhotovení věci na zakázku i při opravě nebo úpravě věci odpovídá nejen za vady služby vyskytující se při převzetí plnění občanem, ale i za vady, které se vyskytnou v průběhu záruční doby (záruka). V souvislosti s poskytováním obou uvedených služeb přicházejí v úvahu různé záruční doby. Vzhledem k tomu je zapotřebí, aby soud při posuzování včasnosti uplatnění práv z odpovědnosti za vady těchto služeb vždy jednoznačně uplatnil, jaká záruční doba platí v případě konkrétní provedené služby.

Zákonná záruční doba u zhotovení věci na zakázku činí šest měsíců. Delší záruční doby se týkají jednak zhotovení nábytku a oděvů (viz § 271 odst. 2 o. z. a § 7 odst. 1 vyhlášky č. 66/1979 Sb. /16/ , jednak zhotovení staveb. U zhotovení staveb na zakázku platí vzhledem k ustanovení § 271 odst. 3 o. z. tříletá záruční doba, přičemž na základě prováděcího předpisu může být u některých částí staveb stanovena záruční doba kratší, nejméně však osmnáctiměsíční.

Zákonná záruční doba u opravy nebo úpravy věci činí tři měsíce (§ 280 odst. 1 o. z.). U oprav a úprav celé řady věcí však byla na základě zmocnění obsaženého v § 280 odst. 1 a 2 o. z. stanovena odlišná záruční doba. Delší záruční doba platí u oprav motorových vozidel (§ 6 odst. 1 vyhlášky č. 18/1965 Sb. - šest měsíců) a u oprav nebo úprav zejména různých elektrických a plynových spotřebičů (§ 7 odst. 1 vyhlášky č. 66/1979 Sb. - pět, popřípadě šest měsíců).

Z délky zákonné záruční doby opravy v trvání šest měsíců správně vycházel např. okresní soud v Teplicích v rozhodnutí sp. zn. 13 C 272/86 a krajský soud v Ústí nad Labem v rozhodnutí sp. zn. 10 Co 72/87, která byla vydána ve věci, v níž se žalobce domáhal vrácení plnění po uplatnění práva na zrušení smlouvy o opravě motorového vozidla.

Delší zákonná záruční doba se týká také oprav nebo úprav, které mají povahu stavebních prací. Záruční doba těchto služeb činí osmnáct měsíců. Zvláštní úprava záruční doby vyplývající z ustanovení § 7 odst. 2 vyhlášky č. 66/1979 Sb. platí pro náhradní díly použité při opravě nebo úpravě věci. Kratší než tříměsíční záruční doba byla naproti tomu stanovena např. u čištění svrchního ošacení, úklidových služeb, u některých oprav obuvi aj. (§ 7 odst. 3 vyhlášky č. 66/1979 Sb.).

Soudy postupují zpravidla správně při posuzování délky záruční doby, počátku jejího běhu (§ 272, popřípadě § 283 ve spojení s § 272 o. z.) a stavení běhu záruční doby při uplatnění práva na odstranění vady služby (§ 274, druhá věta, popřípadě § 281 odst. 2, druhá věta, o. z.). Proto postačí uvést, že při účinném uplatnění práva na odstranění vady věci zhotovené na zakázku nebo provedené opravy (úpravy) věci dochází ke stanovení běhu záruční doby bez ohledu na to, zda a kdy organizace převezme věc k uskutečnění záruční opravy. Občan je v této souvislosti pochopitelně povinen poskytnout organizaci požadovanou potřebnou součinnost (§ 227 o. z.). Běh stanovené záruční doby pokračuje vzhledem ke znění ustanovení § 274, věta druhá, popřípadě § 281 odst. 2, věta druhá, o. z. až po provedení záruční opravy. Není přitom rozhodující, zda záruční oprava byla provedena řádně či nikoli, ale jen to, zda byla nebo nebyla provedena. 17)

Záruční doba má dvojí význam. První význam spočívá v tom, že organizace odpovídá občanovi pouze za vady zhotovené věci nebo provedené opravy (úpravy), které se vyskytnou při převzetí plnění nebo v průběhu záruční doby. Druhý význam záruční doby vyplývá z ustanovení § 274, věta první, popřípadě § 281 odst. 2, věta první, o. z., podle nichž musí být práva z odpovědnosti za vadné zhotovení věci na zakázku nebo za vadnou opravu (úpravu) věci uplatněna u organizace v průběhu záruční doby. Uplynutím záruční doby neuplatněná práva z odpovědnosti za vady zanikají (prekluze).

5. Vady služby

Faktickou vadou věci zhotovené na zakázku nebo opravy (úpravy) věci je nedostatek takové vlastnosti nebo projevu plnění, které zejména vzhledem k obsahu smlouvy o službě, k prohlášení organizace provádějící službu o zaručených vlastnostech nebo k ustanovení právních předpisů či technických norem mělo poskytnuté plnění mít. Za faktickou vadu uvedené služby je přitom možné považovat i nedostatek takové vlastnosti nebo projevu, které se u daného plnění obecně předpokládají. 18)

Posuzuje-li soud určitý tvrzený nedostatek vlastností nebo projevu věci zhotovené na zakázku z hlediska obsahu smlouvy, je zapotřebí přihlídnout také k individuálním vlastnostem vymíněným občanem při uzavření smlouvy o jejím zhotovení. Při opravách motorových vozidel je nutno mít na zřeteli kromě jiného i ustanovení § 5 odst. 2 vyhlášky č. 18/1965 Sb., podle něhož musí být opravou obnoveny původní technické vlastnosti vozidla v rozsahu provedené opravy tak, aby byla zajištěna okamžitá provozní schopnost opravených částí vozidla.

Soudy se v projednávaných sporech zabývají řadou faktických vad zhotovených věcí a provedených oprav nebo úprav velmi různorodé povahy.

Např. ve věci okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 7 C 793/86 byly za vadu služby spočívající ve vydláždění dvora právem považovány trhliny v dlažbě způsobené nesprávně provedeným podložím.

Ve věci okresního soudu v Přerově sp. zn. 5 C 145/86 šlo o vrácení plnění ze zrušené smlouvy o zhotovení dámských kalhot na zakázku. Vada služby tu záležela v tom, že zhotovené kalhoty ani přes provedené opravy nesedí na postavě a tyto opravy jsou navíc na kalhotách patrné.

Ve věci okresního soudu v Teplicích sp. zn. 13 C 272/86 záležela vada opravy motorového vozidla v olupování nově provedeného laku.

6. Uplatňování práv z odpovědnosti za vady

K tomu, aby uplatnění záruční doby nedošlo k zániku práv z odpovědnosti za vady poskytnuté služby, nestačí, když občan v průběhu záruční doby tyto vady organizaci vytkne (reklamuje), ale je nutné, aby ve zmíněné lhůtě zároveň uvedl, jaké právo z důvodu reklamované vady vůči organizaci uplatňuje. 19)

Avšak ne každé uplatnění práva z odpovědnosti za vady přináší zamýšlené právní účinky. K vyvolání těchto účinků je zapotřebí, aby právo z odpovědnosti za vadné poskytnutí služby bylo uplatněno platným způsobem, včas, na správném místě a důvodně.

Také při posuzování platnosti uplatnění práva z odpovědnosti za vady je nutno rozlišovat mezi důvody absolutní a relativní neplatnosti. Důvodem absolutní neplatnosti uplatnění uvedeného práva by mohla být např. neurčitost tohoto právního úkonu (§ 37 o. z.). Za neurčité a tedy neplatné je považováno i takové uplatnění práva z odpovědnosti za vady, které se neopírá o konkrétní vadu (vady) poskytnuté služby.

Zabývá-li se soud otázkou včasnosti uplatnění práva z odpovědnosti za vadné zhotovení věci na zakázku nebo vadnou opravu či úpravu věci, posuzuje, zda občan uplatnil posuzované právo při převzetí plnění nebo v průběhu záruční doby. Jak již bylo řečeno, uplynutím záruční doby dochází k prekluzi do té doby neuplatněných práv z odpovědnosti za vady. Na rozdíl od toho účinně uplatněná práva z odpovědnosti za vady zůstávají zachována a občan se může domáhat jejich realizace včetně případné žaloby i po uplynutí záruční doby. Realizace těchto uplatněných práv podléhá pouze promlčení (§ 101 a § 102 o. z., popřípadě § 107 o. z. v případě práva na vrácení plnění při zrušení

smlouvy pro vady).

Místo uplatnění práva z odpovědnosti za vady věci zhotovené na zakázku nebo opravy (úpravy) se řídí především ustanovením § 11 vyhlášky č. 45/1964 Sb. 20) , podle něhož stačí, je-li toto právo uplatňováno v provozovně organizace, jejímž prostřednictvím byla služba poskytnuta. Právo na odstranění vady opravy motorového vozidla může být vzhledem k ustanovení § 6 odst. 6 vyhlášky č. 18/1965 Sb. uplatněno i v bližší pověřené opravně.

Nejvíce problémů vzniká v praxi při posuzování důvodnosti uplatněného práva z odpovědnosti za vady poskytnuté služby. Aby soud mohl učinit závěr, že konkrétní právo z odpovědnosti za vady bylo uplatněno důvodně, musí se jeho uplatnění opírat o nedostatek takové vlastnosti nebo projevu plnění, který má charakter vady, přičemž tato vada se na plnění poskytovaném organizací musí vyskytovat při jeho převzetí občanem nebo v průběhu záruční doby, nesmí být zhojena jiným způsobem (např. dohodou účastníků o slevě z ceny namísto požadovaného odstranění vady) a musí mít povahu, která je pro uplatnění občanem zvoleného práva z odpovědnosti za vady požadována. Požadavky kladené na povahu vad věci zhotovené na zakázku nebo opravy (úpravy) věci z hlediska jednotlivých práv z odpovědnosti za vady viz v souvislosti s výkladem ustanovení § 273 a § 281 odst. 1 o. z. pod bodem III, 7.

Otázky volby jednoho nebo více možných práv z odpovědností za vady, dispozice s těmito uplatněnými právy, eventuálního i alternativního uplatnění práv z odpovědnosti za vady a uplatnění práv za smluvní odpovědnosti za vady je vyložen pod č. 22/1983, str. 130 a násl., Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

7. Obsah právního vztahu z odpovědnosti za vady služby

Obsah právního vztahu z odpovědnosti za vadné zhotovení věci na zakázku a vadnou opravu nebo úpravu věci tvoří především zákonná práva občana na odstranění vady, na slevu z ceny a na zrušení smlouvy.

a) Právo na odstranění vady

Jde-li o vadu zhotovené věci nebo opravy (úpravy) věci, kterou lze odstranit, má občan právo bezplatné, včasné a řádné odstranění této vady (§ 273 odst. 1, § 281 odst. 1 o. z., popřípadě § 6 odst. 4 a 5 vyhlášky č. 18/1965 Sb.).

Organizace je povinna odstranit vadu nejdéle ve lhůtě, která byla pro služby téhož druhu stanovena národním výborem. Lhůta pro odstranění vady opravy motorového vozidla vyplývá z ustanovení § 6 odst. 5 vyhlášky č. 18/1965 Sb. Jestliže organizace neodstraní vadu zhotovené věci ve lhůtě stanovené národním výborem, je tato vada považována za neodstranitelnou a občan za takové situace může buď setrvat na požadavku jejího odstranění, anebo (v závislosti na tom, zda vada brání nebo nebrání řádnému užívání zhotovené věci) uplatnit právo na zrušení smlouvy, popřípadě právo na slevu. Stejně oprávnění občana vyplývá při opravě a úpravě věci přímo z ustanovení § 281 odst. 1, poslední věta, o. z., přičemž nezáleží na tom, zda tato vada neodstraněná ve lhůtě stanovené národním výborem brání nebo nebrání řádnému užívání opravené (upravené) věci.

Požadavek řádného odstranění vady spočívá v tom, že vada zhotovené věci i opravy nebo úpravy musí být odstraněna beze zbytku tak, aby zhotovená nebo opravená (upravená) věc nebyla výskytem vady ani jejím odstraňováním nijak znehodnocena.

Např. Nejvyšší soud České socialistické republiky v rozsudku sp. zn. 1 Cz 25/84 (na podkladě stížnosti pro porušení zákona proti pravomocným rozhodnutím vydaným ve věci okresního soudu v Náchodě sp. zn. 8 C 653/77) dovodil, že za řádné odstranění vady rodinného domku Okal spočívající

v nadměrném úniku plynného formaldehydu z použitých dřevotřískových desek do interiéru rodinného domku, zhotoveného na zakázku, nelze považovat použití takového postupu, který nemá trvalé, ale jen dočasné účinky.

Uplatnění práva na odstranění vady přitom nebrání okolnost, že jde o vadu obtížněji odstranitelnou (ať už z technického hlediska nebo z hlediska výše nákladů na opravu). Volba způsobu odstranění vady zásadně přísluší organizaci. Soudy však správně připouštějí, aby zejména v případech, v nichž organizace nabízí odstranění vady nedostatečným způsobem, se občan mohl žalobou domáhat odstranění vady služby určitým způsobem odpovídající povaze vady. Vždy je však přitom třeba dbát na to, aby žalobní návrh byl dostatečně určitý z hlediska případného výkonu soudních rozhodnutí.

Odstranění vady zhotovené věci na zakázku nebo opravy (úpravy) lze provést prakticky dvojitým způsobem: opravou vady nebo výměnou vadné součástky, která byla při provedení služby použita. Požadavek občana na výměnu vadné součástky použité při provedení služby se tedy neopírá o samostatné právo na výměnu, ale je jen formou realizace práva na odstranění vady.

Účinnému uplatnění práva na odstranění vady poskytnuté služby brání objektivní neodstranitelnost této vady. Za neodstranitelnou vadu zhotovení věci na zakázku bude zpravidla možné považovat i takovou vadu, kterou samu o sobě lze sice odstranit, avšak nelze odstranit následky jejího výskytu či případného odstraňování.

Protože právo na odstranění vady je uplatňováno a realizováno na základě a v mezích existující smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci, není zapotřebí další smlouvy o odstranění vady. 21)

Občan je povinen poskytnout organizaci požadovanou součinnost potřebnou ke zjištění a odstranění reklamované závady (§ 227 o. z.). Případné prodlení občana s poskytnutím této požadované potřebné součinnosti by bránilo vzniku prodlení organizace s provedením záruční opravy.

Účinným uplatněním práva na odstranění vady zhotovené věci nebo opravy (úpravy) dochází ke stanovení běhu záruční doby. Jako určitá výjimka tu vyplývá, že ke stanovení běhu záruční doby (§ 274, věta druhá, o. z.) dojde i v případě, v němž občan uplatnil právo na odstranění vady věci zhotovené na zakázku, neboť se důvodně domníval, že vadu lze odstranit, avšak po převzetí věci organizací za účelem provedení záruční opravy se ukáže, že vada je objektivně neodstranitelná. V takovém případě pokračuje běh stanovené záruční doby až poté, kdy organizace sdělí občanovi, že reklamovaná vada je vadou objektivně neodstranitelnou. Obdobné závěry platí i z hlediska odpovědnosti za vadné provedení opravy nebo úpravy věci.

b) Právo na slevu z ceny

Jestliže se na věci zhotovené na zakázku vyskytuje neodstranitelná vada, která nebrání řádnému užívání věci podle objednávky, má občan právo na přiměřenou slevu z ceny (§ 273 odst. 2, věta poslední, o. z.). Soudy vesměs vycházejí z toho, že kritéria pro rozlišení toho, kdy vada brání a kdy nebrání řádnému užívání věcí, jsou i zhotovení věci na zakázku vzhledem k povaze a účelu této služby přísnější než u prodeje v obchodě. 22) Hranice mezi tím, kdy vada ještě nebrání řádnému užívání zhotovené věci a kdy již takovému užívání brání, je pochopitelně u různých věcí různá. Záleží především na povaze konkrétní věci zhotovené na zakázku a na potřebě občana, jejímuž uspokojení má sloužit.

Např. Nejvyšší soud České socialistické republiky v rozsudku sp. zn. 1 Cz 25/84 (vydaném na podkladě stížnosti pro porušení zákona ve věci okresního soudu v Náchodě sp. zn. 8 C 653/77) dovodil, že řádnému užívání rodinného domku Okal zhotoveného na zakázku brání únik plynného

formaldehydu z použitých dřevotřískových desek do interiéru, když v důsledku toho byla podstatně překročena stanovená nejvyšší přípustná koncentrace této látky v obytných prostorách. V dané věci byla nejvýše přípustná koncentrace plynného formaldehydu v interiéru překročena o 700 %.

U opravy a úpravy věci jsou předpoklady pro uplatnění práva na slevu z ceny pro vady jiné než zhotovení věci na zakázku. Vzhledem k ustanovení § 281 odst. 1, věta poslední, o. z. platí, že nelze-li vadu odstranit nebo neodstraní-li ji organizace v určené lhůtě nebo vyskytne-li se vada znovu, může občan volit mezi uplatněním práva na přiměřené snížení ceny a uplatněním práva na zrušení smlouvy. Žádná z těchto alternativ není vázána na to, zda opravenou (upravenou) věc lze nebo nelze v důsledku vady řádně užívat. Právo na slevu z ceny podle ustanovení § 281 odst. 1, věta poslední, o. z. přísluší občanovi za splnění předpokladů uvedených v tomto ustanovení i při opravě motorového vozidla. Vyhlášky č. 18/1965 Sb. se sice v rámci odpovědnosti organizace za vadné poskytnutí služby výslovně zmiňuje pouze o právu odstranění vady, tím však není pochopitelně vyloučena možnost použít z hlediska obecného ustanovení § 281 odst. 1, věta poslední, o. z.

Při posuzování předpokladů pro uplatnění práva na slevu z ceny opravy (úpravy) věci je třeba vycházet z toho, že lhůta pro odstranění vady může být určena nejen národním výborem (viz § 28 odst. 1, věta druhá, o. z.), ale může případně vyplývat také z dohody účastníků. Lhůta určená účastníky by ovšem musela být kratší než maximální lhůta stanovená národním výborem. Za vadu opravy (úpravy), která se vyskytla znovu, lze považovat každý opakovaný výskyt vady po jejím odstranění. Postačí tedy, aby určitá vada opravy (úpravy) byla jednou odstraňována a vyskytla se podruhé.

Výše slevy z ceny zhotovení věci na zakázku i opravy nebo úpravy věci z důvodu vad musí být přiměřená zejména povaze vady, všem důsledkům jejího výskytu a ceně poskytované služby. Např. při stanovení výše slevy z ceny z důvodu nedostatečné či neprovedené impregnace dřevěných částí vrchní stavby rodinného domku zhotoveného na zakázku nestačí, aby sleva odpovídala nákladům, jež bylo při zhotovování stavby třeba vynaložit na řádnou impregnaci. Sleva z ceny by tu musila vyjadřovat i již vzniklou a budoucí majetkovou újmu občana souvisící s nižší hodnotou a životností zhotoveného rodinného domku, potřebnou častější a nákladnější údržby a péče o vadné části, možností znehodnocení ostatních částí rodinného domku v důsledku nedostatečné ochrany neimpregnovaných nebo vadně impregnovaných částí apod.

Např. odvolací soud v rozhodnutí vydaném ve věci okresního soudu v Ostravě sp. zn. 22 C 45/85 správně vycházel z toho, že při určení výše slevy z ceny služby spočívající v omítnutí rodinného domku nelze brát v úvahu jen snížení životnosti dvou stěn, na kterých byla omítky provedena nekvalitně, ale je třeba vycházet z důsledků vadného poskytnutí služby z hlediska celého domku.

Jestliže občan účinně uplatní právo na slevu z ceny služby, je jeho pohledávka vůči organizaci z důvodu této slevy započitatelná proti pohledávce, kterou má vůči němu organizace z důvodů případného nedoplatku ceny služby (§ 96 o. z.).

c) Právo na zrušení smlouvy

Zatímco právo na odstranění vady a právo na slevu z ceny uplatňuje občan na základě a v mezích nadále existující smlouvy o službě, účinné uplatnění práva na zrušení smlouvy má za následek její zánik.

Zrušení smlouvy je jednostranný právní úkon občana, adresovaný organizaci, kterým jí občan dává na vědomí, že smlouvu ruší (viz. č. 17/1976 a č. 22/1983, str. 139 a násl., Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Právo na zrušení smlouvy o zhotovení věci na zakázku může občan uplatnit z důvodu neodstranitelné vady, většího počtu vad nebo při opětném výskytu vady po opravě, avšak vždy jen za předpokladu, že vada (vady) brání řádnému užívání zhotovené věci (§ 273 odst. 2 o. z.). Neodstranitelnost vady z hlediska citovaného zákonného ustanovení a její vysvětlení, jakož i výklad pojmu větší počet vad a opětný výskyt vady po opravě viz. pod č. 22/1983, str. 137, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Při opravě a úpravě věci je právo na zrušení smlouvy pro vady dáno jako alternativa právu na slevu z ceny. To znamená, že za splnění předpokladů obsažených v ustanovení § 281 odst. 1 o. z. může občan volit mezi uplatněním práva na slevu z ceny nebo práva na zrušení smlouvy. Jsou-li splněny tyto předpoklady, může občan uplatnit právo na zrušení smlouvy podle ustanovení § 281 odst. 1 o. z. i v souvislosti s opravou motorového vozidla.

Dojde-li k účinnému zrušení smlouvy o zhotovení věci na zakázku nebo o opravě (úpravě) věci, jsou si účastníci této zaniklé smlouvy povinni vzájemně vrátit vše, co podle ní dostali (§ 452, § 457 odst. 1 o. z.). Výklad ustanovení § 458 odst. 1 o. z. v případech, kdy občan vzhledem k povaze poskytnutého plnění nemůže toto plnění vrátit, je uveden pod bodem II., 1. Pokud by bylo vedle vrácení plnění ze zrušení smlouvy o službě požadováno i vydání užitků § 458 odst. 2, o. z.), řídil by se postup soudu přiměřeně zásadami vyjádřenými pod č. 22/1983, str. 142 - 143, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

8. Náhrada nutných nákladů

Vzniknou-li občanovi v souvislosti s účinným uplatněním nebo realizací práva z odpovědnosti za vadné zhotovení věci na zakázku nebo za vadnou opravu či úpravu věci nutné náklady, má vzhledem k ustanovení § 236 odst. 2 o. z. právo na jejich náhradu. Také právo na náhradu nutných nákladů musí být uplatněno u organizace ve stanovené prekluzivní lhůtě (§ 236 odst. 2, věta druhá, o. z.).

Soudy se správně zabývají tím, zda občanem tvrzené náklady mají povahu nutných nákladů a zda skutečně vznikly v jím uváděné výši.

Např. ve věci obvodního soudu pro Prahu 3 sp. zn. 9 C 104/84 soudy obou stupňů vycházely z toho, že žalobkyni přísluší náhrada nutných nákladů vzniklých v souvislosti s uplatněním a realizací práva na odstranění vady opravy motorového vozidla při převozu tohoto vozidla do opravny k odstranění vad.

IV. Odpovědnost za prodlení při poskytnutí služby

Poruší-li organizace povinnost zhotovit věc nebo provést opravu (úpravu) věci včas (§ 268 odst. 1, resp. § 277 o. z.), vzniká její odpovědnost za prodlení při poskytnutí služby. Odpovědnost organizace za prodlení vzniká nezávisle na zavinění organizace. Protože povinnost poskytnout službu včas je dána na základě platné smlouvy o službě, nemůže bez této platně uzavřené smlouvy vzniknout ani odpovědnost organizace za porušení uvedené povinnosti. Pro vznik odpovědnosti organizace za prodlení není přitom vyžadováno, aby v souvislosti s opožděným provedením služby došlo ke konkrétní majetkové újmě občana. Odpovědnost za prodlení stanovenou obecně závaznými právními předpisy nemohou účastníci vyloučit ani nijak omezit (§ 233 odst. 3 o. z.).

Jedním z předpokladů vzniku uvedené odpovědnosti organizace je prodlení. Vzhledem k ustanovení § 88 o. z. prodlení organizace nedojde, pokud opožděné provedení služby bylo vyvoláno prodlením občana s poskytnutím požadované potřebné součinnosti.

Okresní soud v Chebu proto postupoval správně, když ve věci sp. zn. 7 C 183/87, v níž šlo o zaplacení ceny zhotovení kalhot na zakázku a skladného, vycházel z toho, že prodlení žalované s poskytnutím požadované potřebné součinnosti vylučuje odpovědnost žalující organizace za prodlení, třebaže

organizace dokončila službu po uplynutí dohodnuté lhůty. Prodlení žalované spočívalo konkrétně v tom, že se nedostavila včas ke druhé zkoušce.

Soudy posuzují předpoklady vzniku odpovědnosti za prodlení při zhotovení věci na zakázku nebo opravě (úpravě) věci většinou správně.

Např. obvodní soud pro Prahu 3 ve věci sp. zn. 8 C 88/87, ve které se organizace domáhala zaplacení ceny instalace ústředního topení, právem dovodil, že bylo-li provedení služby dohodnuto na 1. – 2. čtvrtletí 1986 a žalující organizace službu dokončila až 4. 9. 1986, přísluší občanovi právo na odpovídající slevu z ceny z důvodu prodlení. Žalobě bylo proto vyhověno jen do výše zbývající po odečtení této slevy.

Právní vztah z odpovědnosti za prodlení vzniká výlučně mezi účastníky smlouvy o službě.

Uplatnění práv z odpovědnosti organizace za prodlení není (na rozdíl od odpovědnosti za vady) vázáno na žádnou prekluzivní lhůtu. Jak uplatnění, tak i realizace těchto uplatněných práv proto podléhá pouze promlčení.

Obsah právního vztahu z odpovědnosti za prodlení organizace se zhotovením věci na zakázku nebo s provedením opravy (úpravy) věci tvoří především právo občana na slevu z ceny a na odstoupení od smlouvy.

a) Právo na slevu z ceny

Jestliže organizace nezhotoví věc na zakázku nebo neprovede opravu (úpravu) věci v dohodnuté lhůtě, je vzhledem k ustanovení § 4 vyhlášky č. 66/1979 Sb. (popřípadě § 3 odst. 3 vyhlášky č. 18/1965 Sb. u opravy motorových vozidel) povinna sdělit občanovi, v jaké dodatečné lhůtě bude služba dokončena. Současně občanovi podle ustanovení § 269, popřípadě § 283 ve spojení s § 269 o. z. (viz. též § 3 odst. 3 vyhlášky č. 18/1965 Sb.) vzniká právo na slevu z ceny služby. To znamená, že splnění oznamovací povinnosti organizace ve smyslu ustanovení § 4 vyhlášky č. 66/1979 Sb. (nebo § 3 odst. 3 vyhlášky č. 18/1965 Sb.) nevylučuje vznik práva občana na slevu z ceny z důvodu prodlení. V SSR je obdobná úprava ve vyhlášce 67/1979 Sb.

Při posuzování tohoto práva nepostupovaly správně soudy obou stupňů ve věci obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 28 C 44/87. Žalobce se domáhal slevy z ceny z důvodu prodlení organizace při opravě fotopřístroje. V rámci uzavřené smlouvy účastníci dohodli lhůtu opravy do 25. 2. 1986. Před uplynutím této lhůty žalovaná organizace žalobci oznámila, že vzhledem k nedostatku potřebných náhradních dílů bude oprava provedena až dojdou objednané díly ze zahraničí. Žalobce na toto oznámení nijak nereagoval a při vyzvednutí fotopřístroje po dokončení opravy požadoval s poukazem na prodlení organizace slevu z ceny. Soudy obou stupňů postupovaly nesprávně, když z nečinnosti žalobce a zejména z toho, že po uvedeném oznámení neodstoupil od uzavřené smlouvy o opravě, dovodil jeho souhlas se změnou lhůty opravy. Pro takový závěr nebyly dány právní předpoklady (např. zákonná domněnka obdobná jako v ustanoveních § 230 odst. 3 nebo § 231 odst. 3 o. z.) ani skutkové podklady. Navíc, pokud by žalobce skutečně souhlasil s prodloužením dohodnuté lhůty opravy, bylo by třeba zkoumat platnost takového ujednání z hlediska ustanovení § 277 o. z. o maximálních lhůtách oprav stanovených národním výborem (§ 39 o. z.).

Výše slevy při prodlení organizace se zhotovením věci a s provedením opravy (úpravy) věci vyplývá z ustanovení § 5 odst. 1 a 3 vyhlášky č. 66/1979 Sb. Pro opravy motorových vozidel byla výše slevy z ceny z důvodu prodlení organizace upravena ustanovením § 3 odst. 4 vyhlášky č. 18/1965 Sb.

Ustanovení § 5 odst. 4 vyhlášky č. 66/1979 Sb. ukládá organizaci povinnost poskytnout občanovi slevu z ceny z důvodu prodlení bez ohledu na to, zda občan na ni uplatnil právo. Protože ve vyhlášce

č. 18/1965 Sb. obdobné výjimečné ustanovení chybí, lze dovodit, že při prodlení s opravou motorového vozidla vzniká organizaci povinnost poskytnout občanovi slevu až tehdy, když občan uplatní právo na tuto slevu.

b) Právo na odstoupení od smlouvy

Jestliže organizace nezhotoví věc na zakázku nebo neprovede opravu (úpravu) ani v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou jí občan poskytl, má občan podle ustanovení § 234 odst. 1 o. z. právo odstoupit od uzavřené smlouvy. Toto právo má za splnění předpokladů uvedených v citovaném zákonném ustanovení i při opravě motorového vozidla. Účinným plněním práva na odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení (§ 234 odst. 1 o. z.) dochází k zániku smlouvy o poskytnutí služby. V rámci vypořádání účastníků po zániku této smlouvy (§ 452, § 457 odst. 1 o. z.) je při úvaze o výši případné peněžité náhrady ve smyslu ustanovení § 458 odst. 1, věta druhá, o. z. zapotřebí vycházet z výslovného ustanovení § 234 odst. 1, věta druhá, o. z. Blíže k právu na odstoupení od smlouvy z důvodu prodlení organizace a důsledkům jeho uplatnění viz pod č. 18/1976, bod II, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Vzniknou-li občanovi při prodlení organizace s provedením služby nutné náklady, je podle ustanovení § 266, popřípadě § 283 ve spojení s § 266 o. z. oprávněn požadovat jejich náhradu. Pro uplatnění práva na náhradu těchto nutných nákladů u organizace je stanovena prekluzivní lhůta (§ 266, věta druhá, popřípadě § 283 ve spojení s § 266, věta druhá, o. z.).

Poněkud odlišné následky má prodlení organizace s poskytnutím služby na základě tzv. fixní smlouvy. V takovém případě platí, že při nedodržení účastníky dohodnuté přesné doby splnění smlouva zaniká, neoznámí-li občan bez zbytečného prodlení organizaci, že trvá na plnění (viz § 86 o. z.).

Zároveň je třeba poukázat na to, že v souvislosti se zhotovováním věci na zakázku nebo s prováděním oprav či úprav věci může vzniknout odpovědnost za prodlení nejen na straně organizace, ale i na straně občana. Odpovědnost občana za prodlení přichází v úvahu při jeho prodlení s poskytnutím požadované potřebné součinnosti (včetně povinnosti převzít včas zhotovenou, opravenou nebo opravenou věc) a se zaplacením ceny služby.

V. Odpovědnost organizace za škodu vzniklou

v souvislosti s poskytnutím služby

Při rozhodování o náhradě škody souvisící s provozováním služeb je třeba mít na zřeteli, že odpovědnost organizace za škodu může být vyvozována z rozdílných zákonných ustanovení a že v jednotlivých případech platí odlišné předpoklady jejího vzniku. Z praktického hlediska lze rozlišovat především mezi případy obecné odpovědnosti organizace za škodu na principu zavinění a případy zvláštní odpovědnosti organizace za škodu bez zřetele na zavinění.

Přitom (pokud jde o vztah odpovědnosti organizace za škodu a odpovědnosti za vadné poskytnutí služby) platí, že cestou odpovědnosti za škodu není možno dosáhnout odčinění majetkové újmy občana spočívající v samotné vadnosti zhotovené věci nebo provedené opravy (úpravy). Náprava této majetkové újmy může být občanovi přiznána vždy jen v rámci odpovědnosti organizace za vady. Při rozlišení mezi tím, kdy má majetková újma občana povahu vady služby, a kdy povahu občanovy škody, je třeba dovodit, že zatímco o vadu jde tam, kde újma spočívá ve vadném provedení služby (ve vadnosti poskytnutého předmětu služby), újma, která vznikla jako následek tohoto vadného plnění, je škodou občana.

1. Obecná odpovědnost organizace za škodu

Na základě ustanovení § 421 o. z. o obecné odpovědnosti organizace za škodu odpovídá organizace poskytující služby především za škodu vzniklou občanovi v příčinné souvislosti s porušením předšmluvních povinností a většiny povinností vyplývajících z uzavření smlouvy o provedení služby. Při posuzování uvedené odpovědnosti musí soud vycházet z toho, že předpoklady jejího vzniku spočívají v porušení právní povinnosti, ve škodě občana, v příčinné souvislosti mezi prvními dvěma předpoklady a zaviněním. Zavinění organizace se předpokládá. Organizace se může vyvinout pouze za podmínek obsažených v ustanovení § 421 odst. 3 o. z. Zmíněná odpovědnost organizace za škodu by pochopitelně nebyla dána ani v rozsahu případného zavinění poškozeného občana (§ 441 o. z.).

S odpovědností organizace za škodu vzniklou v důsledku porušení povinností vyplývajících z uzavřené smlouvy o službě souvisí problematika náhrady škody způsobené vadnou věcí zhotovenou na zakázku. Jestliže organizace poruší svou povinnost zhotovit věc na zakázku řádně (§ 268 odst. 1 o. z.) a vadnost zhotovené věci je příčinou vzniku škody, odpovídá organizace občanovi za tuto škodu podle ustanovení § 421 o. z. Při posuzování zmíněné odpovědnosti lze přiměřeně vycházet ze závěrů obsažených v rozhodnutí uveřejněném pod č. 4/1981 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, které se týká odpovědnosti organizace za škodu způsobenou vadnou věcí prodanou v obchodě. Přitom je nutno brát v úvahu, že vzhledem k přísnějšímu vymezení povinnosti organizace provést službu řádně bude u zhotovení věci na zakázku třeba i možnost vyvinění této organizace (§ 421 odst. 3 o. z.) při odpovědnosti za škodu způsobenou vadou zhotovené věci vykládat přísněji, než u odpovědnosti za škodu, která byla způsobena vadou věci prodané v obchodě.

Výjimkou ze zásady, že za škodu způsobenou porušením povinností vyplývajících ze smlouvy o službě odpovídá organizace podle ustanovení § 421 o. z. o obecné odpovědnosti za škodu, jsou případy, kdy škoda vznikla občanovi v příčinné souvislosti s porušením instruktážní povinnosti organizace týkající se užívání věci zhotovené na zakázku (§ 268 odst. 2 v souvislosti s § 245 o. z.). Odpovědnost organizace za škodu vzniklou občanovi v důsledku porušení této její instruktážní povinnosti má povahu objektivní odpovědnosti (viz § 268 odst. 2 a § , poslední věta, o. z.). 23) Za takto vzniklou škodu proto organizace odpovídá bez zřetele na své zavinění.

2. Zvláštní odpovědnost organizace za škodu

Problematikou zvláštní odpovědnosti organizací poskytující služby za škodu, která vyplývá z části čtvrté, hlavy první občanského zákoníku 24) , se podrobněji zabývá zpráva uveřejněná pod č. 2/1987, str. 36 a násl., Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. V uvedené zprávě byla v návaznosti na dříve uveřejněnou judikaturu 25) rozebrána odpovědnost organizace za škodu založená ustanoveními § 233 odst. , § 237 a § 238 o. z. Citovaná zpráva konstatovala, že odpovědnost organizace za škodu vyplývající za zmíněných zákonných ustanovení je odpovědností, která vzniká nezávisle na porušení právní povinnosti nebo zavinění organizace.

Ze tří zmíněných skutkových podstat zvláštní objektivní odpovědnosti za škodu, uvedených v části čtvrté, hlavy první občanského zákoníku, se soudy nejčastěji zabývají odpovědností organizace za škodu na věci převzaté k provedení opravy nebo úpravy podle ustanovení § 237 o. z.

Právní vztah z odpovědnosti za škodu na věci převzaté podle ustanovení § 237 o. z. vzniká výlučně mezi účastníky smlouvy o této službě. Vlastníku věci, který nebyl účastníkem zmíněné smlouvy, by organizace odpovídala pouze podle ustanovení § 421 o. z. o obecné odpovědnosti za škodu. Je však třeba řešit otázku, jak je tomu v případě, kdy občan předá organizaci věc k provedení služby a tato věc je poškozena, ztracena nebo zničena, aniž došlo k uzavření smlouvy o službě (účastníci se např. nedohodli na ceně požadované služby). Za takové situace lze dovodit, že došlo-li k poškození, ztrátě nebo zničení věci převzaté od občana k provedení služby, aniž byla uzavřena smlouva o této službě, bude organizace odpovídat za škodu obdobně podle ustanovení § 237 o. z. tomu občanovi, který jí věc k provedení služby předal.

Další problémy se týkají určení výše škody způsobené na věci převzaté k provedení služby. Soudy při úvaze o výši této škody posuzují nejednotně zejména otázku vlastnictví k věci poškozené v průběhu poskytování služby, otázku ceny uvedené věci před poškozením, jakož i otázku, zda a jaká částka má být od této ceny odečtena v případě, kdy věc nabyla zničena, ale jen poškozena.

Např. okresní soud v Kladně ve věci sp. zn. 13 C 415/87, v níž se žalobci domáhali náhrady za poškození koberce při čištění a vrácení zaplacené ceny služby, Stanovil výši náhrady škody volnou úvahou podle ustanovení § 136 o. s. ř., aniž byla náležitě zjištěna cena koberce v době poškození.

Také okresní soud v Jičíně ve věci sp. zn. 4 C 487/87 nerespektoval ustanovení § 443 o. z. a při určení výše náhrady za poškození zimní bundy při čištění, které spočívalo v částečném vyblednutí nápisů, vycházel z údaje o výši škody obsaženého ve znaleckém posudku, vyžádaném žalovanou organizací před zahájením řízení, aniž by zjistil cenu bundy v době poškození.

Okresní soud v Chebu ve věci sp. zn. 11 C 125/86 uložil žalované organizaci náhradu za sražení kožešinového paleta při čištění ve výši zůstatkové hodnoty, kterou mělo v době převzetí organizací k vyčištění.

Obdobně okresní soud v Českých Budějovicích ve věci sp. zn. 14 C 26/87 přiznal žalobci náhradu za poškození velurového pláště, jež spočívalo v nestejném vybarvení a sražení, ve výši zůstatkové hodnoty tohoto pláště v době, kdy ho žalovaná organizace převzala k vyčištění.

Obvodní soud pro Prahu 10 ve věci sp. zn. 6 C 303/86 uložil žalované organizaci zaplatit náhradu za poškození (sražení) kožichu při čištění ve výši ceny kožichu v době poškození oproti jeho vrácení žalované organizaci. Pochybení soudu prvního stupně, týkající se nesprávného vázání uložené náhrady škody na vrácení poškozeného kožichu, jenž i po poškození zůstal ve vlastnictví žalobkyně, bylo odstraněno v rámci odvolacího zařízení.

Při posuzování výše náhrady za poškození oděvu převzatého organizací (§ 237 o. z.) je zapotřebí vycházet z toho, že není-li dobře možné nebo účelné uvedení v předešlý stav, je organizace vzhledem k ustanovení § 442 odst. 1 o. z. povinna nahradit občanovi skutečnou škodu v penězích. Při určení výše této skutečné škody musí soud vycházet z ceny věci v době poškození (§ 443 o. z.). Protože oděvy (a obdobně i prádlo, obuv, apod.) patří mezi věci, které jsou vzhledem ke své povaze a účelu, jemuž mají sloužit, zpravidla pořizovány k užívání určitou osobou, je při stanovení jejich ceny v době před poškozením nutno vycházet především z užitné hodnoty konkrétního oděvu vyjádřeného jeho časovou cenou v uvedené době. 26) Postup, při němž by se vycházelo výlučně z obecné ceny takové věci před poškozením, by mohl vést ke znevýhodnění poškozeného, neboť obecná cena zmíněných použitých věcí (pokud se v použitém stavu vůbec běžně prodávají) bývá vzhledem k jejich účelu, hygienickým požadavkům atd. většinou nižší (a to někdy i podstatně) než jejich časová cena. Vycházet z obecné ceny před poškozením lze zpravidla jen u takových použitých movitých věcí, jako jsou např. motorová vozidla, použité výrobky spotřební elektrotechniky a další použité věci, jejichž užívání není bezprostředně spojeno s určitou osobou, a u nichž proto obecná cena nebývá již z tohoto důvodu nutně nižší než časová cena.

Nebyl-li např. oděv převzatý k provedení služby ztracen nebo zničen, ale jen poškozen, je třeba vycházet z toho, že i v tomto stavu zůstává ve vlastnictví občana. Proto se soud musí dále zabývat tím, zda a jaká částka má být z tohoto důvodu od časové ceny před poškozením odečtena. Jestliže by i přes poškození oděvu bylo možné po občanovi spravedlivě požadovat, aby oděv nadále užíval k účelu, jemuž byl původně určen, bylo by od časové ceny oděvu před poškozením nutno odečíst jeho časovou cenu po poškození. Pokud by po občanovi nebylo možné spravedlivě požadovat, aby oděv nadále užíval k původně určenému účelu, nebylo by žádného důvodu vycházet při zjišťování ceny oděvu po poškození z jeho užitné hodnoty, ale z toho, zda oděv v tomto stavu lze ještě obvyklým

způsobem prodat, tedy především z jeho směnné hodnoty. To znamená, že v takovém případě by se soud musel zabývat tím, zda poškozený oděv bylo možné v daném místě a čase běžným způsobem prodat, a v kladném případě, kolik by činila jeho obecná cena. Tato obecná cena by přitom měla vycházet především z obvyklé ceny srovnatelných oděvů dosahované v daném místě a čase při prodeji prováděném formou obstaravatelského prodeje. Zjištěnou obecnou cenu oděvu po poškození by pak bylo zapotřebí odečíst od časové ceny oděvu před poškozením. Kdyby soud nepostupoval uvedeným způsobem a uložil organizaci náhradu v plné výši časové ceny oděvu před poškozením, získal by občan, který nepřestal být vlastníkem poškozeného oděvu, bezdůvodný majetkový prospěch rovnající se neodečtené částce. Z toho je zřejmé, že při poškození převzatého oděvu přísluší občanovi náhrada škody (§ 237 o. z.) v plné výši časové ceny oděvu před poškozením zpravidla pouze tehdy, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby oděv i nadále užíval k původně určenému účelu, a poškozený oděv není možné běžným způsobem prodat.

Zbývající otázka související s odpovědností organizace za škodu na věci převzaté k provedení služby podle ustanovení § 237 o. z. se týká zproštění této odpovědnosti. Konkrétně jde o to, zda organizace se zproští své odpovědnosti za škodu ve smyslu citovaného zákonného ustanovení už při pouhé možnosti vzniku téže škody i jinak. Pro naplnění zprošťujícího důvodu obsaženého v ustanovení § 237 o. z. („ledaže by ke škodě došlo i jinak“) nestačí pouhá možnost vzniku stejné škody i v případě, kdyby organizace věc převzala k provedení služby, ale je třeba, aby ke stejné škodě muselo nutně dojít (i kdyby věc nebyla převzata k provedení služby).

V souvislosti se zhotovením věci na zakázku je nutno (kromě již zmíněné odpovědnosti za škodu vyplývající z ustanovení § 233 odst. 2, § 237, § 238 a § 268 odst. 2 v souvislosti s ustanovením § 245 o. z.) poukázat i na odpovědnost organizace za škodu na zhotovené stavbě ve smyslu ustanovení § 263a o. z. Podle tohoto zákonného ustanovení odpovídá organizace, která zhotovuje stavbu na zakázku, občanovi za poškození nebo zničení jeho stavby 27) až do převzetí zhotovené stavby, ledaže by ke škodě došlo i jinak. Odpovědnost za škodu založená ustanovením § 263a o. z. je objektivní odpovědností za výsledek. Předpokladem vzniku této odpovědnosti proto není porušení právní odpovědnosti ani zavinění organizace. Organizace by se této odpovědnosti zprostila jen tehdy, kdyby prokázala, že by ke stejné škodě došlo i jinak. Uvedená odpovědnost organizace by nebyla dána ani v rozsahu případného zavinění poškozeného (§ 441 o. z.).

Závěry

Skutková a právní složitost sporů ze zhotovení věci na zakázku a z opravy nebo úpravy věci souvisí především s tím, že před rozhodnutím a žalobu uplatněného nároku musí zpravidla soud řešit několik předběžných otázek (např. otázku existence smlouvy, její platnosti aj.)

Při rozhodování těchto sporů je zapotřebí, aby soudy obou stupňů zejména:

1. náležitě zjišťovaly a posuzovaly, zda došlo k tvrzenému uzavření smlouvy o službě (především z hlediska dohody účastníků o jejich podstatných náležitostech) a zda je tato smlouva platná;
2. v případě, kdy bylo plnění bez právního důvodu nebo na základě neplatné smlouvy, jakož i tam, kde je o vrácení plnění ze zaniklé smlouvy o službě, řádně posuzovaly otázku vrácení neoprávněného majetkového prospěchu;
3. správně vykládaly ustanovení o maximálních lhůtách služeb a vyvozovaly z nich odpovídající závěry z hlediska odpovědnosti organizace za prodlení;
4. věnovaly potřebnou pozornost otázce účastníků uzavřené smlouvy o službě a z toho vyplývající aktivní a pasívní věcné legitimaci v občanském soudním řízení;

5. správně posuzovaly práva a povinnosti účastníků vyplývající ze smlouvy o službě a činily potřebné závěry z jejich porušení, zvláště pokud jde o odpovědnost organizace za vady a odpovědnost občana i organizace za prodlení;

6. posuzovaly jednotlivá uplatněná práva z odpovědnosti za vady poskytované služby ze všech zákonných hledisek;

7. v souvislosti s odpovědností za prodlení řádně posuzovaly zejména právo organizace na úroku, popřípadě poplatků z prodlení, a právo občana na slevu z ceny při prodlení organizace s poskytnutím služby;

8. při rozhodování o odpovědnosti organizace za škodu podle ustanovení § 237 o. z. správně určily výši náhrady této škody.

Poznámky pod čarou:

1) Předchozí výklad k otázkám rozhodování soudů ve věcech služeb podle občanského zákoníku viz zejména pod č. 2/1978, č. 19/1974, č. 17/1976, č. 18/1976, č. 2/1980 a č. 22/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

2) Viz. č. 22/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

3) zákona č. 40/1964 Sb. (ve znění vyhlášeném pod č. 70/1983 Sb. a ve znění zákonů č. 94/1988 Sb. a č. 188/1988 Sb.)

4) Srov. i č. 22/1983 (str. 109 - 110) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

5) Viz č. 25/1972 a č. 22/1983 (str. 111) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

6) Viz č. 33/1969, str. 257, Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR a č. 2/1978, str. 46 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

7) Viz č. 3/1970 Sbírky soudních rozhodnutí a č. 2/1978, str. 58 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

8) Viz. č. 40/1985 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

9) K tomu viz už č. 22/1983, str. 116, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

10) zákona č. 40/1964 Sb. (ve znění pod č. 70/1983 Sb. a ve znění zákonů č. 94/1988 Sb. a č. 188/1988 Sb.)

11) Srov. č. 29/1966 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

12) Srov. č. 2/1978, str. 52, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

13) Viz č. 22/1983, str. 114, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

14) Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 38/1978 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

15) Srov. č. 22/1983, str. 117 - 118, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

16) V SSR viz vyhlášku č. 67/1979 Sb. (§ 3 odst. 1a příloha).

- 17) Srov. č. 22/1983, str. 119 - 120, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 18) Srov. č. 22/1983, str. 121 a násl., Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 19) Viz. č. 17/1976, bod III, a č. 22/1983, str. 124 a násl., Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 20) Tato vyhláška platí ve znění vyhlášek č. 32/1983 Sb., č. 159/1982 Sb. a č. 183/1982 Sb.
- 21) Srov. č. 20/1978, str. 48, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 22) Srov. č. 2/1978, str. 49, Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 23) Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 63/1968 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 24) zákona č. 40/1964 Sb. (ve znění vyhlášeném pod č. 70/1983 Sb. a ve znění zákonů č. 94/1988 Sb. a č. 188/1988 Sb.)
- 25) Viz č. 29/1966 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR a č. 9/1977, č. 37/1978 a č. 15/1986 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- 26) Časovou cenou věci před poškozením se rozumí cena vypočtená tak, že od maloobchodní, popřípadě jiné obdobné ceny této věci platné v době poškození se odečte částka odpovídající skutečnému opotřebení dané věci,
k němuž došlo v době od pořízení uvedené věci do jejího poškození.
- 27) Viz č. 16/1976 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.